

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra politologie

Vliv volebních systémů na reprezentaci žen v politice v Mexiku, Argentině a Bolívii

Bakalářská práce

Autor: Adéla Lolková

Studijní program: B6701

Studijní obor: Politologie

Forma studia: prezenční

Vedoucí práce: Mgr. Michael Haman

Hradec Králové, 2021

Zadání bakalářské práce

Autor: Adéla Lolková

Studium: F17BP0083

Studijní program: B6701 Politologie

Studijní obor: Politologie

Název bakalářské práce: **Vliv volebních systémů na reprezentaci žen v politice v Mexiku, Argentině a Bolívii**

Název bakalářské práce AJ: The Impact of Electoral Systems on the Representation of Women in Politics in Mexico, Argentina and Bolivia

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se bude zabývat vlivem volebních systémů na reprezentaci žen v politice Mexika, Argentiny a Bolívie, přičemž se zaměří na konkrétní úpravy volebních zákonů a stanovených kvót, které mají zajistit genderovou vyrovnanost a analýzu jejich účinnosti. Cílem této práce je analyzovat a vysvětlit politickou reprezentaci žen zejména ve vztahu k zákonům o volebních kvótách. Práce je komparací mezi Mexikem, Argentinou a Bolívií, protože právě tyto země zavedly volební kvóty pro parlamentní volby, ale každá z nich je implementuje jiným způsobem a byly zavedeny v různých kontextech. První část se zaměří na teoretické argumenty, proč jsou ženy podreprezentovány v politice, přičemž důraz bude kladen na vliv volebních systémů. Budou uvedeny argumenty pro zavedení volebních kvót, které mají zvyšovat zastoupení žen v politice a současné používání ve světě bude stručně shrnuto. V další části bude nastíněn kontext každé ze zkoumaných zemí a konkrétní volební systém s právní úpravou týkající se kvót. Poslední část se bude věnovat jejich dopadu v Mexiku, Argentině a Bolívii. Výzkum bude tedy zejména zaměřen na reprezentaci žen v zákonodárných tělesech před zavedením kvót v porovnání s reprezentací po zavedení. Nicméně práce bude analyzovat i reprezentaci žen v politice, která není nutně ovlivněna kvótami jako jsou předsedové a předsedkyně výborů v zákonodárných tělesech, ministři a ministryně ve vládě atp., aby se mohlo dojít k závěru, zdali se zvýšila celková reprezentace žen v politice, nebo pouze v zákonodárných tělesech kvůli kvótám. Data budou čerpána od jednotlivých zastupitelských těles a statistických úřadů, přičemž zároveň pro širší analýzu reprezentace žen a jejich roli v politice bude pracováno s daty od projektu V-Dem a výzkumů veřejného mínění.

Dahlerup, Drude. 2005. "Increasing women's political representation: New trends in gender quotas?" In: *Women in Parliament: beyond numbers*. Eds. Julie Ballington a Azza Karam. Stockholm: International Idea, 141-153.

Duverger, Maurice. 1955. *The political role of women*. Paris: Unesco.

Gutiérrez, Alonso, I. 2011. *La participación de la mujer mexicana en la vida política de México*. Madrid: Fundación Ciudadanía y Valores.

Chytilék, Roman, Šedo, Jakub a Lebeda Tomáš. 2009. *Volební systémy*. Praha: Portál.

United Nations Development Programme, 2014. *Promoting Gender Equality in Electoral Assistance: Lessons Learned in Comparative Perspective Country Report for BOLIVIA*. New York: United Nations Development Programme.

Maria Carrio, E. 2005. "Case studies: Argentina?" In: *Women in Parliament: beyond numbers*. Eds. Julie Ballington a Azza Karam. Stockholm: International Idea, 141-153.

Garantující pracoviště: Katedra politologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Michael Haman

Datum zadání závěrečné práce: 30.5.2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Anotace

LOLKOVÁ, ADÉLA. *Vliv volebních systémů na reprezentaci žen v politice Mexika, Argentiny a Bolívie*. Bakalářská práce. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2021, 52 pp. Bakalářská práce.

Tématem bakalářské práce je vliv a úprava volebních systémů na reprezentaci žen v politice Argentiny, Mexika a Bolívie. Práce se zaměřuje na úpravy volebních zákonů zejména ve vztahu k volebním kvótám. Nejdříve práce vymezí ženskou politickou reprezentaci a přiblíží různé typy a úpravy volebních systémů. Následně je zkoumáno zavedení a implementace volebních zákonů v Argentině, Mexiku a Bolívii, aby bylo zjištěno, jaký dopad měla úprava volebních systémů na zastoupení a reprezentaci žen v politice. Cílem práce je prozkoumat zavedené kvóty v Argentině, Mexiku a Bolívii a zjistit, zdali se po těchto kvótách zvýšilo zastoupení žen v parlamentu. Práce analyzuje politickou reprezentaci žen ve vztahu k zákonům o volebních kvótách, přibližuje konkrétní úpravy volebních zákonů v těchto třech zemích a porovnává zastoupení žen před a po zavedení kvót a v průběhu let s různými úpravami, které proběhly. Hlavní metodou práce je komparace mezi Argentinou, Mexikem a Bolívií.

Klíčová slova: Genderové kvóty, politická reprezentace žen, Argentina, Mexiko, Bolívie

Annotation

LOLKOVÁ, ADÉLA. *The Impact of Electoral Systems on the Representation of Women in Politics in Mexico, Argentina and Bolivia*. Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2021, 52 pp. Bachelor Thesis. The main topic of the bachelor's thesis is the impact and modification of electoral systems on the representation of women in the politics of Argentina, Mexico and Bolivia. The thesis focuses on amendments to electoral laws, especially in relation to electoral quotas. First, the thesis defines women's political representation and introduces various types and modifications of electoral systems. Subsequently, the introduction and implementation of electoral laws in Argentina, Mexico and Bolivia to be examined and determine the impact of the regulation of electoral systems on the representation of women in politics. The aim of the thesis is to analyze the political representation of women in relation to the laws on electoral quotas, to present specific adjustments to electoral laws in these countries and to compare the representation of women before and after the implementation of quotas and over the years with various adjustments. The main method of thesis is the comparison between Argentina, Mexico and Bolivia.

Keywords: Gender quotas, political representation of women, Argentina, Mexico, Bolivia

Obsah

Úvod.....	1
1. Teoretické koncepty-reprezentace žen v politice	4
1.1 Koncept politické reprezentace	4
1.2 Příčiny nízké reprezentace žen	6
1.3 Současné světové zastoupení žen	9
1.4 Důležitost reprezentace žen v politice.....	11
1.4.1 Důvody pro zvýšení zastoupení žen	11
1.4.2 Ženské politické zájmy.....	12
2. Volební systémy	14
2.1 Vliv většinového a poměrného volebního systému.....	14
2.2 Volební genderové kvóty	17
2.2.1 Charakteristika volebních kvót.....	17
2.2.2 Typy genderových kvót.....	18
2.3 Výhody a nevýhody genderových kvót.....	20
2.3.1 Nevýhody genderových kvót.....	20
2.3.2 Výhody genderových kvót	21
2.4 Využití genderových volebních kvót ve světě	22
3. Konkrétní úprava a dopad volebních systémů ve vybraných zemích	25
3.1 Argentina.....	25
3.1.1 Provedené změny volebního systému v Argentině	25
3.1.2 Dopad změn volebního systému v Argentině.....	28
3.2 Mexiko	32
3.2.1 Provedené změny volebního systému v Mexiku	32
3.2.2 Dopad změn volebního systému v Mexiku	34
3.3 Bolívie.....	38
3.3.1 Změny volebního systému v Bolívii	38
3.3.2 Dopad změn volebního systému v Bolívii	41
3.4 Porovnání a shrnutí změn a dopadů volebních systémů na reprezentaci žen.....	44
Závěr	47
Prameny a literatura	49
Seznam pramenů	49
Seznam literatury	50

Úvod

Zastoupení a reprezentace žen v politice je stále výrazně nižší než zastoupení mužů napříč celým světem (IPU, 2020). Problematiku nízké reprezentace žen v politických institucích ovlivňuje několik faktorů, jedním z nich jsou i volební systémy a jejich úprava (Matland, 2005). Tato práce se bude zabývat konkrétními úpravami volebních zákonů a stanovených kvót, které mají zajistit genderovou vyrovnanost v politice. Zkoumány budou úpravy a podoba volebních zákonů a především jejich dopad na zastoupení žen v politice na případech Argentiny, Mexika a Bolívie. Tyto tři země budou srovnávány, protože jsou si blízké geograficky a volební kvóty i ženské volební právo zde byly schváleny v podobném časovém období. Každá země je však zavedla v jiném kontextu a implementovala je jiným způsobem, proto se z metodologického hlediska nejedná o případovou ale o srovnávací studii nejbližších případů, v nichž jsou zaznamenány rozdíly. Hlavní výzkumná otázka zní: Jaký dopad má úprava volebních zákonů na reprezentaci žen v politice?

Hlavní problém tohoto výzkumu je nízká reprezentace žen v politice, proto se první teoretická část práce bude zabývat konceptem ženské reprezentace v politice obecně, který vychází z výzkumu Hanny Pitkin (1972), dále konkrétními příčinami a překážkami, které způsobují nízkou reprezentaci žen a kterou se jako jeden z prvních autorů zabýval Maurice Duverger (1955). Přiblíženo bude i současné světové zastoupení žen v zákonodárných tělesech z výzkumu Meziparlamentní unie (Inter-Parliamentary Union, IPU) a představeny budou i argumenty a hlavní důvody proč, by ženy měly mít vyšší zastoupení, a co mohou do politiky přinést. Práce se zabývá především vlivem volebních systémů, proto budou v teoretické části také přiblíženy většinové, poměrné a smíšené volební systémy a jejich úpravy, které mohou mít dopad na reprezentaci žen. Hlavní úpravou volebních systémů, kterou se práce zabývá, je úprava v podobě volebních kvót. Bude přiblížena charakteristika a typy genderových volebních kvót a zároveň budou předloženy argumenty pro a proti jejich zavedení a krátce bude přiblíženo i jejich využití v jednotlivých světových regionech na základě databáze genderových kvót.

Poté, co bude charakterizována politická reprezentace žen a volební systémy, se analytická část práce zaměří na Argentinu, Mexiko a Bolívii. U každé ze zemí bude nastíněn kontext kulturní a politické situace, která předcházela zavedení genderových kvót, dále bude charakterizována konkrétní úprava volebních zákonů. Popsány budou i

změny v průběhu let od zavedení kvót až po současnou úpravu volebního zákona, včetně opatření při nedodržení kvót. Uvedeny budou konkrétní výsledky voleb a procentuální zastoupení žen v zákonodárných tělesech od doby, kdy ženy získaly v dané zemi volební právo až po současnost. Pozorovány budou především změny v údajích před a po zavedení kvóty a před a po nějaké zásadní úpravě volebního zákona, aby mohlo být zjištěno, jaký dopad měla změna volebních zákonů na reprezentaci žen. Hlavní přidanou hodnotou práce je, že zkoumány budou i tělesa, na která se žádný typ kvót nevztahuje, aby bylo zjištěno, zda zavedení kvót a úprava volebního systému má nějaký vliv i na reprezentaci žen ve stálých parlamentních výborech na předsednických funkcích a ve vládách na ministerských pozicích. Údaje o počtu žen v parlamentech budou čerpány z oficiálních stránek jednotlivých legislativních těles a archivních údajů o počtu žen v jednotlivých parlamentech dostupných na stránkách Meziparlamentní unie. Počet žen ve vládních výborech a samotných vládách bude zjištěn vlastním výpočtem a na základě veřejně dostupných dat na stránkách parlamentů a projektu V-Dem. Bude zkoumáno i veřejné mínění na základě Výzkumu veřejných hodnot (WVS), které v jednotlivých zemích zjišťovalo, zda si voliči myslí, že muži jsou lepší politici vůdci než ženy. Na základě těchto dat bude moci být zkoumáno, jaký dopad měla změna volebních systémů v podobě zavedení genderových kvót na reprezentaci žen v politice v těchto třech zemích. V závěru práce budou úpravy a zavedení volebních zákonů a jejich vliv na reprezentaci žen shrnuty a porovnány.

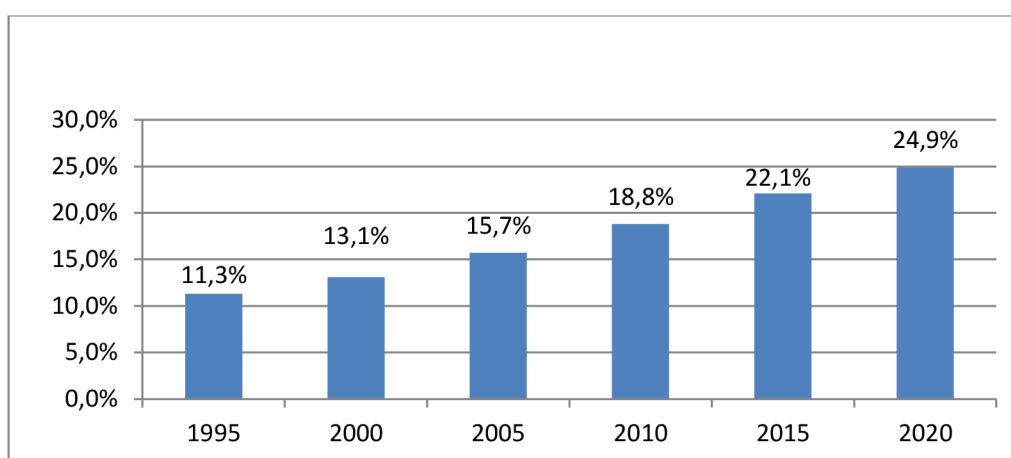
Hlavním cílem práce je prozkoumat zavedené kvóty v Argentině, Mexiku a Bolívii a zjistit, zdali se po těchto kvótách zvýšilo zastoupení žen v parlamentu. Typů kvót je celá řada a v analyzovaných zemích se zaváděly postupně, a proto se prozkoumá toto postupné zavádění a jejich celkový dopad. Dalším cílem práce je prozkoumání ostatních politických orgánů (parlamentní komise a vláda), na které se žádné kvóty nevztahovaly. Práce se tedy zaměří na skutečnost, zdali případné navýšení žen v parlamentech není čistě efekt „donucený“ kvótami, který ale není zaznamenán v dalších politických orgánech, nebo naopak zdali můžeme hovořit o tom, že se případně zvýšila reprezentace žen napříč politickými orgány. Hlavním důvodem, proč je důležité se zabývat tématem, je stále nízká účast žen v politice, což je v současné době velké téma a součást veřejné debaty po celém světě. Tato práce popisuje současnou situaci a nabízí návrh na řešení a postup při zavádění a změně volebních zákonů a s tím související genderovou vyrovnaností. Tato práce tedy může přispět novými poznatky a analýzou Argentiny, Mexika a Bolívie, které genderové kvóty zavedly, s tím, že každá

země je implementovala jiným způsobem. Práce přináší nové poznatky, především protože podobné předchozí výzkumy se zabývaly politickou účastí žen, ale neproběhlo srovnání od doby, kdy ženy získaly volební právo až po současnost v těchto třech zemích Latinské Ameriky.

1. Teoretické koncepty-reprezentace žen v politice

Zastoupení a reprezentace žen v politických institucích je na první pohled stále menší než zastoupení mužů. Podle Meziparlamentní unie (*Inter-Parliamentary Union*) je celosvětový průměr zastoupení žen v parlamentech 24,9 % (IPU, 2020). Avšak výzkum k 1.1.2020 ukazuje historicky nejvyšší hodnoty pro ženy ve funkcích hlavy státu, předsedkyň vlád, předsedkyň parlamentů a žen ve funkcích poslankyň a ministryň. Celkové procento žen dosáhlo vyšších hodnot oproti roku 1995, kdy bylo celosvětové zastoupení žen v parlamentech 11,3 % (IPU, 2020).

Světový průměr zastoupení žen v parlamentech 1995–2020

Zdroj: Inter-Parliamentary Union (IPU), Women in parliament 1995–2020

1.1 Koncept politické reprezentace

Koncept politické reprezentace je spjatý s vývojem zastupitelské demokracie. Se vznikem národních států v 18. a 19. století souvisí i přijímání demokratických vlád ve formě zastupitelských demokracií (Hloušek, Kopeček 2007, p. 21). Samotný princip zastoupení a reprezentace v souvislosti s politickými institucemi je však starší než zastupitelská demokracie (Dahl, 1989, p. 29). Politické zastoupení se napříč historií a geografickým rozložením průběžně měnilo. Velký vliv na zastoupení a reprezentaci občanů mělo volební právo. V 19. století a v 1. polovině 20. století ženy usilovaly o formální rovnost pohlaví před zákonem a jako symbol této rovnosti požadovaly aktivní i pasivní volební právo, tedy možnost volit a zároveň být volen (Gelnarová, 2010, pp. 120-135). Pojem politické reprezentace je v moderní demokracii definován různými způsoby. Podle Hanny Pitkin pojem vychází z termínu re-representace,

ve smyslu být opětovně prezentován, tedy být znovu přítomný (Pitkin, 1972, pp. 8-9). Z historického hlediska můžeme rozlišit reprezentaci jako následování přání svých voličů podle Jamese Madisona a pojetí druhé jako jednat na základě svého vlastního úsudku podle Edmunda Burka (Gelnarová, 2010, pp. 120-135).

Důležitou otázkou, která prolíná různé definice pojmu reprezentace je, co má být reprezentováno. Každý typ reprezentace představuje jiné pojetí spravedlnosti. Lze rozlišit ideologickou reprezentaci, která má představovat zastoupení určitých idejí, hodnot a principů, dále geografická reprezentace, která je postavená na zastupování určitého území (volebního obvodu). Dalším typem je funkcionální reprezentace, která zastupuje různé zájmové skupiny a hnutí s čímž souvisí i další typ sociální reprezentace, která zastupuje různé zájmy určitých sociálních skupin společnosti, u takových reprezentantů se očekává, že sdílejí stejné zkušenosti se sociální skupinou, kterou reprezentují.

Hanna Pitkin rozlišuje čtyři základní typy reprezentace: formální, symbolickou, deskriptivní a substantivní formu reprezentace. Formální typ zastoupení, kde reprezentant (zástupce) jedná jménem voličů, se dá rozlišit na to, jakým způsobem získal svou funkci nebo postavení, jaký byl tedy proces získání moci a způsob vymáhání rozhodnutí a na schopnost voličů potrestat své zástupce za to, že nejednají v souladu s jejich zájmy, tedy sankční mechanismy dostupné pro voliče při nespokojenosti se zástupci. Symbolický typ reprezentace je způsob, jakým reprezentant zastupuje své voliče a význam, který pro ně má. Tento typ reprezentace je založen především na představách voliče spojených s funkcí, kterou zastupuje (Pitkin, 1972, pp. 92-100). Deskriptivní reprezentace je založena na konkrétních podobnostech voliče a reprezentanta. Je to míra ztotožnění se zástupcem, tedy společné zájmy, názory a sdílení podobných zkušeností např.: pohlaví, sociální třída, etnická příslušnost (Pitkin, 1972, pp. 60-91). Substantivní typ reprezentace přibližuje činnost zástupce, zabývá se tedy konkrétním jednáním a podstatou činnosti, aby co nejlépe reprezentoval zájmy voličů (Pitkin, 1972, pp. 143-152).

Každá společnost se skládá z různých typů skupin, které lze rozlišovat na základě rozdílných názorů a charakteristik. Otázkou zůstává, které ze skupin by měli být reprezentovány v politických institucích. Podle J. S. Milla je základem reprezentace být přítomný a moci artikulovat a prosazovat své zájmy. Aby byla společnost, co nejlépe reprezentována vládnoucí většina by měla dát prostor pro

vyjádření menšinám. Na druhou stranu vzhledem k rozlišnosti všech společností může tento princip vést ke snížení funkčnosti a akceschopnosti vlády (Pitkin, 1972, pp. 63-64). Jak ale Pitkin ve svém výzkumu uvádí, přesný odraz společnosti v zastupitelském orgánu je nemožný, protože nikdy nezachytí všechny prvky společnosti ale pouze ty viditelné.

R. B. Kanter ve své teorii Kritické hranice poukazuje na to, že konkrétní počet zastoupení má silný vliv na způsob reprezentace skupiny. Jestliže bude menšina tvořit alespoň 15 % z celku, bude mít možnost snáze prosazovat a artikulovat své zájmy ale bude pro ni obtížné utvářet koalice, které by mohly získat ještě větší vliv. Minoritní skupina, která tvoří alespoň 25 % z celku, už by podle Kanter mohli členové vystupovat jako jednotlivci a zároveň působit jako členové vlastní skupiny (Kanter, 1977, pp. 965-966). Konkrétní kritická hranice žen pro prosazování svých zájmů je uváděná jako 30% zastoupení žen z celku (Gelnarová, 2010, pp. 120-135).

1.2 Příčiny nízké reprezentace žen

Jeden z prvních autorů, který se zabýval účastí žen v politice, byl M. Duverger, jeho výzkum byl založen na zkušenostech zemí, kde ženy získaly aktivní a pasivní volební právo. Z původního úsilí o získání volebního práva pro ženy se přesunulo úsilí o zvýšení účasti žen v politice (Duverger, 1955). Duverger identifikuje jako hlavní překážky: dominantní postavení mužů v politice, tedy mužskou opozici (Duverger, 1955). S tím souvisí vyloučení žen z účasti na politickém životě a možnost reprezentace politických zájmů, které bylo v minulosti obhajováno rozdělením na sféru soukromou, do které spadala starost o rodinu a domácnost a připadala ženskému pohlaví a sféru veřejnou (politickou) za kterou byl zodpovědný muž. Navíc sféra soukromá byla podřízena sféře veřejné. V minulosti tedy měly ženy nerovnoprávné postavení, které způsobovalo nízkou šanci přístupu ke vzdělání tedy i k podílení se na politické reprezentaci (Heywood, 2008, pp. 246-250).

Z pohledu druhé vlny feminismu se lze dívat na hlavní příčinu nízké účasti žen v politice jako na patriarchát, tedy „otcovládu“, jež má představovat obecnou nadřazenost mužů ve všech institucích. Příkladem může být autorka Kate Milletová (1970), která popisuje patriarchální vládu jako spiknutí jedné

poloviny populace (pohlaví mužského) proti druhé polovině (ženského pohlaví) a jejich nadvládu (Heywood, 2008, p. 251).

Další překážku, kterou Duverger spatřuje, že samotné ženy aktivně nebojují o vyšší reprezentaci v politických institucích. Také uvádí, že nízké procento žen v politice je způsobeno nepřátelstvím voličů vůči ženám. Hlavní příčinou je ale malé procento žen na kandidátních listinách politických stran. Zásadní vliv na nízkou účast žen v politice mají také jednotlivé volební systémy (Duverger, 1955).

Nezisková organizace Forum 50, která se dlouhodobě zabývá zastoupením žen v politice v českém prostředí, uvádí tři hlavní příčiny nízké účasti žen v politice. První z nich je individuální překážka a to jak na straně samotných žen, tak na straně mužů, kteří většinou rozhodují o tom, kdo bude do voleb nominován. Tato překážka lze odstranit na úrovni politických stran, vzděláváním žen, osvětou rovnosti pohlaví ale i vytvářením a podporou ženských sítí a programů pro začínající političky (Forum 50, 2015).

Další bariérou, na kterou organizace poukazuje je překážka institucionální, tedy mechanismus fungování politických stran, podoba volebních systémů, způsob nominace kandidátů. Tyto překážky lze odstranit za pomoci úpravy legislativy, konkrétně zavedením genderových kvót nebo dobrovolným zavedením kvót ze strany politických stran při sestavování kandidátních listin. Třetí stupeň, který způsobuje nízkou účast žen podle organizace, je bariéra společenská, jako je například přetrvávající tradiční role žen a mužů, odlišná výchova dívek a chlapců, chybějící ženské vzory. Tyto překážky lze odstranit podle organizace pouze osvětou a vzděláváním společnosti včetně politických elit (Forum 50, 2015).

Pro shrnutí politických překážek, které způsobují nižší reprezentaci žen v politice, můžeme uvést převahu „mužského modelu“ v politickém světě, nedostatečnou podporu ze strany politických stran, například omezený přístup k politickým sítím nebo omezenou finanční podporu na programy, které mají podpořit ženy při vstupu do politiky. Další z politických překážek je nedostatek trvalé spolupráce s veřejnými organizacemi, jako jsou například odbory a různé ženské organizace a zájmové skupiny. Nedostatečný přístup žen k systému vzdělávání a odborné přípravy na orientaci a vedení politického života je další z mnoha překážek. Překážka, kterou se i tato práce zejména zabývá je povaha a

případná úprava volebních systémů, která může a nemusí být příznivá pro ženy kandidátky (Shvedova, 2005, p. 33).

Kromě politických překážek, kterým se práce budě věnovat v pozdějších kapitolách podrobněji, má velký vliv na účast žen v politice i rozvoj a kultura dané země. Vývoj země totiž vede k oslabení tradičních hodnot, snížení míry plodnosti, větší urbanizaci, vyšší vzdělanosti a vyšší účasti žen na trhu práce. Právě tyto faktory snižují politické překážky, které brání ženám ve vyšší účasti na politickém dění (Matland, 2005, p. 40). Právě podíl žen na pracovní síle je obzvláště důležitý pro zastoupení žen v politických institucích. Velký vliv na zvýšení zastoupení žen má získání formálních pozic a zkušeností například v pracovních odborech nebo profesních organizacích. Z výzkumu Matlanda (2005) vychází, že existuje minimální úroveň rozvoje země, která zahrnuje i účast žen na pracovním trhu, která je nutná pro uplatnění dalších proměnných jako jsou například volební systémy vedoucí ke zvýšení reprezentace žen. Z toho tedy vyplývá, že s rozvojem země začne docházet i k rozvoji kultury, což může přinést zdroje potřebné pro získání politické moci jako je například vzdělání, pracovní zkušenosti v různých profesích. Jestliže se určitý počet žen začne stávat efektivní zájmovou skupinou, tak mohou požadovat větší zastoupení a vliv v rozhodování (Matland, 2005, p. 41). Poté záleží, o jak velkou skupinu se jedná a jaké podmínky a prostředí nabízí daná země.

Za další překážky bránící vyšší účasti žen na politice můžeme považovat ideologické a psychologické bariéry. Ty mohou zahrnovat genderové ideologie, kulturní vzorce a předurčené sociální role přiřazené ženám a mužům, nedostatečná důvěra a podpora žen pro kandidaturu ve volbách ale i způsob, jakým jsou ženy zobrazovány v hromadných sdělovacích prostředcích. Ve 20. století získaly ženy přístup k politickým a sociálním právům. Tyto úspěchy vedly k důležitým změnám, částečně se také podařilo bojovat proti diskriminaci na základě pohlaví, rozdíly však zůstávají stále v mnoha oblastech. Mezi přetrvávající překážky a zároveň výzvy patří: příjmová nerovnost, segregace na méně placená pracovní místa, soulad pracovních a rodinných povinností. Přestože došlo k odstranění právních překážek politické účasti žen, v mnoha zemích převládají v politické reprezentaci muži. Vliv na to mají různé faktory, které se liší podle politické situace v každé zemi.

Pro shrnutí se jedná zejména o nedostatečnou podporu na financování kampaně a posílení politické a ekonomické důvěryhodnosti žen v politice. Dále je to typ volebního systému, ustanovení a druh volebních kvót a s tím související mechanismus spojený s jejich uplatňováním. Nedostatečná koordinace a podpora ženských organizací a dalších nevládních organizací, nízké sebevědomí žen podporované určitými prvky chování a kulturními vzorci, které zhoršují přístup k politické aktivitě. Jedním z důležitých faktorů je také nedostatek pozornosti médií k příspěvkům, potenciálu a politickým zájmům žen (Shvedova, 2005, pp. 47 – 48).

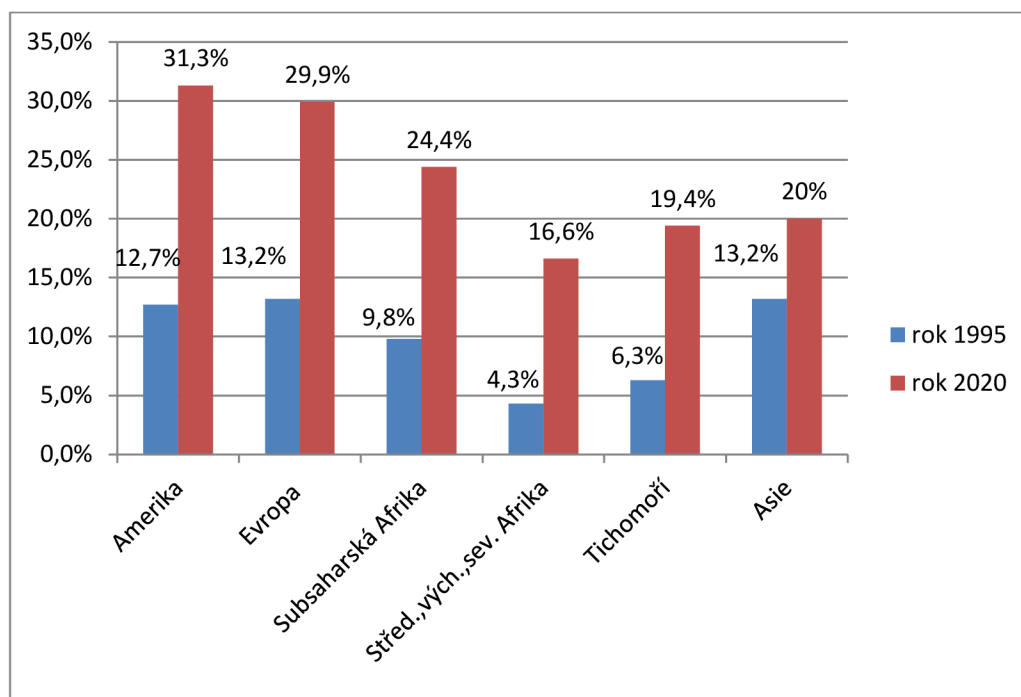
1.3 Současné světové zastoupení žen

V některých částech světa lze zaznamenat významný pokrok. Meziparlamentní unie sleduje účast žen v parlamentech, což jí umožňuje sledovat pokroky i neúspěchy. Za posledních 25 let došlo k nárůstu podílu žen v parlamentech po celém světě. Ve zprávě z března roku 2020 je uvedeno, že ve čtyřech zemích, a to konkrétně: Rwanda, Kuba, Bolívie, Spojené Arabské Emiráty, tvoří ženy jako poslankyně 50 % nebo i více členů zákonodárných těles. Ve srovnání s rokem 1995, kdy žádný parlament na světě nedosáhl genderové parity. Právě genderové kvóty zůstávají rozhodujícím faktorem úspěchu. Změny však můžeme zaznamenat, i napříč jednotlivými státy, zatímco v roce 1995 bylo procentuálně nejvyšší zastoupení žen v parlamentu zaznamenáno ve Švédsku (40,4 %), v Norsku (39,4 %) a Dánsku (33,5 %). Údaje z roku 2020 ukazují, že pořadí nejvyššího zastoupení žen v parlamentech má Rwanda (61,3 %), Kuba (53,2 %) a Bolívie (53,1 %) (IPU, 2020). Otázkou zůstává, jaký to mělo vliv na politickou situaci dané země, jak se to projevilo na kvalitě ženských práv a demokratického rámce v těchto třech zemích.

V roce 1995 se konala světová konference OSN o ženách v Pekingu, kde byl představen akční plán pro rovnost žen a mužů a který stanovoval cíl 30% podíl na zastoupení žen v parlamentech. Zastoupení žen v jednotlivých regionech se za posledních 25 let výrazně posunul. Co se týká regionu Ameriky, tak zastoupení žen rostlo nejrychlejším tempem. Amerika je prvním regionem, který překročil hranici 30 % a zastoupení žen v parlamentech je v průměru 31,3 %. Region Evropy již není lídrem v zastoupení žen v parlamentech, přestože severské země jsou jediným sub-regionem, kde ženy zastávají více než 40 %

parlamentních křesel. Evropskému regionu v současné době chybí 0,1 % pro splnění stanovené hranice 30 %. Subsaharská Afrika je třetím regionem v zastoupení žen a na začátku roku 2020 tvořily ženy součást zákonodárných těles 24,4 %. Střední, východní a severní Afrika učinila pokroky v odstranění omezení aktivního a pasivního volebního práva a zavedla volební kvóty v některých státech v rámci reforem po Arabském jaru. Podíl poslankyň v tomto regionu je 16,6 %. V Asii byl zaznamenán nejpomalejší růst a v současné době ženy mají zastoupení 20 %. Nízké zastoupení v parlamentech má region Tichomoří, který dosáhl v roce 2020 19,4 %. Přestože ženy mají také značné zisky za posledních 25 let konkrétně v Austrálii a na Novém Zélandu, tak v tomto regionu jsou stále parlamenty, které nemají ženské zastoupení vůbec, jsou to Federativní státy Mikronésie, Papua Nová Guinea a Vanuatu (IPU, 2020).

Zastoupení žen v parlamentech napříč regiony 1995-2020

Zdroj: Inter-Parliamentary Union, (IPU), Women in parliament 1995-2020

Ačkoliv můžeme zaznamenat výrazný posun v zastoupení a reprezentaci žen v zákonodárných tělesech, tak 25 let od Pekingské konference nebyly zcela naplněny závazky tehdejšího akčního plánu. Ve zprávě subjektu OSN pro rovnost pohlaví a zmocnění žen (UNWOMEN) zveřejněné na začátku roku 2020

je uvedené, že pokrok směrem k rovnosti žen a mužů se zpomaluje a pokroky se obracejí. Ženy tvoří podle zprávy zmíněného subjektu OSN v průměru čtvrtinu křesel ve světových parlamentech a muži tvoří 75% většinu. Výzkumy také ukazují, že pandemie COVID 19 prohlubuje již existující nerovnost. Právě nová data z roku 2020 ukazují, že pandemie posune 47 milionů žen pod hranici chudoby. Také přicházejí častější zprávy o násilí páchaném na ženách po celém světě v důsledku pandemie (UNWOMEN, 2020). I tato problematika může být považována za jeden z důvodů, proč je důležité se tématem vyšší reprezentace žen v politice zabývat. Tím, že ženy získají vyšší zastoupení ve vládách a parlamentech, by mohlo dojít ke zvýšení pozornosti na ženská práva a většímu důrazu na zvyšování rovnosti příležitostí obou pohlaví.

1.4 Důležitost reprezentace žen v politice

Další důležitou otázkou problematiky nízké reprezentace žen v politice a úplně základní otázkou je, proč by ženy měly mít vyšší zastoupení a jaké konkrétní zájmy lze definovat jako ženské zájmy.

1.4.1 Důvody pro zvýšení zastoupení žen

Základním principem každého demokratického rámce je zásada lidských práv, která zahrnuje politická práva mužů i žen. Ženy tvoří polovinu populace, přesto zůstává většina rozhodování a stanovování priorit v rukou mužů. Zohlednění genderových faktorů a zapojení obou pohlaví v rozhodovacích procesech jsou tedy podmínkou každého demokratického rámce. Rovná účast žen a mužů na veřejném životě je jedním ze základních principů Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen přijaté Valným shromážděním OSN z roku 1979 (Ballington, 2005, p. 24).

Jak uvádí Mollmann (2011) existují dva zásadní důvody, proč je důležité, aby měly ženy vyšší zastoupení v politice. Tím prvním důvodem je to, že čím přesněji bude složení vlády či parlamentu představovat složení společnosti, tím pravděpodobněji bude politika stabilnější. Druhým důvodem je, že vláda nebo parlament se zastoupením obou pohlaví mají tendenci řešit více záležitostí vztahující se k ženám. Nelze tvrdit, že ženy političky vždy řeší problémy, které jsou pro ženy důležité a mužští politici ne vždy tyto problémy přehlížejí. Ale výzkum ukázal, že ženy častěji než muži politici

pracují na politikách, které ženy ovlivňují (Mollmann, 2011). Otázkou poté zůstává, jak velké zastoupení by ženy ve vládě nebo parlamentu měly mít. Teorie kritického množství podle Kanter poukazuje na to, že je rozdíl, zda jsou ženy reprezentovány 15 % nebo 30 %.

Jedním z argumentů, kterým se zabývá i Wolbrecht a Campbell (2007) je, že ženy politicky slouží jako vzory a mohou inspirovat ostatní ženy k politické činnosti. Pro zvýšení zastoupení žen v politických institucích je důležité zajistit vzorový model. Politické postoje a chování může být nejvíce ovlivnitelné v mladém věku. Zejména v dětství se vytváří představa toho, co je běžné a jestliže je zastoupení žen v politice viditelné, pak je větší pravděpodobnost, že se i více mladých žen začne zajímat o politické dění. Nízká reprezentace žen v politice tedy může způsobit i nedostatek vzorů pro následování. Výzkum naznačuje, že vyšší procento žen v politických funkcích může zvýšit větší zájem dívek o politiku a vstup do politických institucí (Campbell, Wolbrecht, 2007).

1.4.2 Ženské politické zájmy

Charakteristika ženských politických zájmů souvisí s rozdělením typů reprezentací, tedy zda se jedná o deskriptivní reprezentaci, kdy dochází k reprezentaci z důvodu ztotožnění se s určitou sociální skupinou v tomto případě s ženským pohlavím nebo se jedná o reprezentaci substantivní, kde záleží na konkrétních činnostech daného politika, což může představovat reprezentaci z důvodu zvyšování pozornosti a vytváření politik pro zvyšování rovných příležitostí obou pohlaví. Při charakteristice ženských zájmů je také nutné rozlišit vztah mezi subjektivními a objektivními zájmy. Z obecného pohledu lze ženské politické zájmy chápat jako politické otázky, ve kterých se mužský pohled na věc liší. Základní problematiky, ve kterých lze rozdíl pozorovat je vývoj ozbrojených sil, ochrana životního prostředí a sociální zabezpečení. Nelze však jasně definovat hranici mužských a ženských zájmů (Lovenduski, Noris, 2003, p. 88). Samotná charakteristika žen jako jedné sociální skupiny bývá také diskutována, proto někteří autoři podle Lovenduski spíše rozlišují ženské otázky, které ženy mohou ovlivnit z biologických a sociálních důvodů a ženské perspektivy jako specifický pohled žen na konkrétní politické otázky (Lovenduski, 2001, p. 745).

Rozdílný přístup ve vnímání ženských politických zájmů můžeme vidět i mezi jednotlivými zeměmi, které byly ovlivněny odlišným kulturně politickým vývojem. Podle Hany Havelkové v západních zemích ženy vstupovaly do politiky, proto aby upozorňovaly na témata jako větší přístup žen ke vzdělání, více pracovních příležitostí pro ženy, uzákonění interrupcí apod. Na druhou stranu ženy v Československu nemusely přímo cílit na tato témata, protože byla artikulována politickými stranami, což má podle Havelkové za následek to, že ženy v české politice nejsou spojovány se specifickými ženskými zájmy (Havelková, 1996, p. 84).

S tím souvisí i problém legitimacy ženských zájmů, na který se soustředí Gelnarová ve svém článku. Ženy jako reprezentantky (politicky) jsou v současnosti do politických institucí vybírány na základě stranického a ideologického klíče. Specifický pohled na stejnou otázku se tedy může lišit u různých političek. Pohled na témata jako je soukromá sféra a sociální zabezpečení se mohou lišit na základě ideologie jednotlivých stran a dokonce i v rámci jedné politické strany se názory nemusí shodovat. Problém legitimacy by tedy nastal ve chvíli, kdy by skupina žen tvrdila, že reprezentuje ženské zájmy, ale ženy voličky by takto být reprezentovány nechtěly, protože by s nimi nesdílely stejné názory (Gelnarová, 2010, pp. 120-135). Další diskutovanou otázkou zůstává, zda charakteristika a označování některých zájmů za zájmy ženské spíše neškodí a nepřispívá ke stereotypizaci mužských a ženských rolí ve společnosti. Pojem ženské zájmy tedy může vytvářet představu, že se týká pouze žen. Problém nastává ve chvíli, kdy pojem ženských zájmů vytváří představu sladění rodiny a práce, což může mít za následek, že mužů se spojení rodinného a pracovního života netýká. Tato problematika vylučuje muže ze soukromé sféry a ženu naopak určuje jako reprezentantku sféry soukromé. Takové rozdělení politiky na mužskou a ženskou nevede k rovným příležitostem pro obě pohlaví (Gelnarová, 2010, pp. 120-135).

Definice ženských politických zájmů i charakteristika žen jako jedné homogenní skupiny je tedy složitá a často diskutovaná. Proto tato práce vychází z toho, že ženy by měli mít vyšší reprezentaci a politické zastoupení z důvodu hlavního smyslu reprezentovat současné složení společnosti tak, jak pojem definovala Pitkin a jak podobně navazuje Mollmann, tedy že ženy

tvoří 50% populace a proto by měli mít své zastoupení v politických institucích vyšší.

2. Volební systémy

Mnoho autorů zdůrazňuje právě vliv volebních systémů na reprezentaci žen jako základní faktor, protože volební systémy se dají měnit a upravovat jednodušeji než například kulturní postavení žen ve společnosti a úroveň rozvoje zemí, u kterých je zapotřebí dlouhodobě udržitelná změna ve společnosti. Volební pravidla jsou mnohem tvárnější, proto představují často realističtější nástroj pro zvýšení zastoupení žen v politických institucích. Při posuzování reprezentace a zastoupení žen je jeden z nejdůležitějších faktorů výběr volebního systému (Chytílek et al. 2009: pp. 33-39).

2.1 Vliv většinového a poměrného volebního systému

Většinové volební systémy bývají děleny do několika kategorií, v jednomandátových obvodech se kategorie liší podle podílu hlasů, který musí kandidát získat, aby se stal vítězem. Jestliže kandidát nedosáhne této hranice hlasů, pak jsou další rozhodující faktory na základě, kterých můžeme rozlišovat druhy většinových systémů. Jedná se o možnost konání dalšího kola voleb a jeho podoby, nebo přerozdělování preferenčních hlasů (Chytílek et al. 2009: p. 26). Ve většinových systémech je tedy vítězem kandidát nebo strana, která má nejvyšší počet hlasů a obvykle bývá v každém obvodu jeden vítěz.

V poměrných volebních systémech je mechanismus navržen tak, aby celkové hlasy pro stranu/koalici byli převedeny do odpovídajícího poměru mandátů, v zákonodárném tělese. Jestliže strana získá 20 % hlasů z celku, pak by měla získat přibližně 20 % křesel v parlamentu (Matland, 2005, pp. 96-97). Typy poměrných volebních systémů se potom dají rozlišovat na základě volebních kvót, volebních dělitelů, využívání volební klauzule a velikosti volebních obvodů. Během různých úprav a kombinací jednotlivých typů vznikají i smíšené volební systémy, které vycházejí ze spojení poměrných a většinových volebních systémů (Chytílek et al. 2009: pp. 33-39).

Právě typ volebního systému, je jednou z proměnných, který vysvětluje mezinárodní rozdíly, pokud jde o zastoupení žen v parlamentech (Krook, 2018, p. 175). V roce 2016 získaly ženy 23,9 % křesel v komorách volených

prostřednictvím poměrného volebního systému, naproti tomu ženy získaly 15 % křesel v komorách volených většinovým systémem. Podobný rozdíl způsobuje i využití genderových kvót. Zatímco ženy získaly 25,6 % křesel v zemích, kde se využívá nějaký typ genderových kvót, tak v zemích, kde se žádné kvóty neuplatňují, ženy získaly 16,1 % křesel v parlamentech (Krook, 2018, p. 176). Krook vysvětluje ve svém výzkumu několik důvodů, proč je zastoupení žen vyšší při využívání poměrného volebního systému než při většinovém. Jedním z možných vysvětlení může být v kontextu předpojatosti voličů vůči ženám. Poměrný systém má výhodu v tom, že hlasování se zaměřuje na seznam kandidátů, zatímco většinový systém je zaměřen na jednotlivé kandidáty. V případě předpojatosti voliče vůči ženám by jednotlivá kandidátka ve většinovém systému neměla šanci. Dalším z vysvětlení je, že poměrný systém usnadňuje ženám kandidovat a získat úřad, protože nekonkurují jako nově příchozí již zkušeným a úřadujícím politikům. Ve většinovém systému je pouze jedno místo pro vítěze, což vytváří hru s nulovým součtem, která vyžaduje vyloučení muže v případě vítězství ženy. Naproti tomu dostupnost více mandátů v každém obvodu umožňuje a zároveň nutí strany vytvářet kandidátní listiny kandidátů různých profilů a pohlaví (Krook, 2018, p. 178).

Za hlavní faktory, které ovlivňují typ volebního systému a s tím spojené zastoupení žen v politice jsou velikost volebního obvodu, volební účast, stranická pravidla pro výběr kandidátů, strategie používaná stranami. Zásadní vliv na zastoupení žen má především velikost volebního obvodu a struktura hlasovacích lístků. Velikost obvodu představuje počet dostupných mandátů a ovlivňuje motivaci stran nominovat ženy. Skutečnost, že muži bývali tradičně voleni v určitých obvodech, může způsobit, že strany budou ve výběru kandidátů konzervativní, protože nominace žen může představovat riziko. Ve dvou či více mandátových obvodech se ale snižuje tlak a nominace žen se zvyšuje. Strany tedy mohou uvolnit prostor pro ženské kandidátky, aniž by odstranily muže, což může působit na voliče vyváženěji. Výzkum potvrdil, že ve více mandátových obvodech je zvoleno více žen než v jednomandátových. Dalším vlivným faktorem je struktura kandidátních listin, tam záleží, zda se jedná o kandidátní listiny přísně vázané, volné nebo vázané (Krook, 2018, p. 180).

U přísně vázaných kandidátních listin volič nemůže žádným způsobem měnit pořadí kandidátů a mandáty jsou přiřazovány na základě pořadí, které si

určí strana. V případě volných kandidátních listin je seznam kandidátů řazen většinou abecedně a pořadí ovlivňuje volič, který uděluje tolik preferencí, kolik mandátů se v daném obvodu volí, zároveň lze preference kumulovat a udělovat i napříč stranám. Vázané kandidátní listiny jsou variantou otevřených listin, kde volič může ovlivnit pořadí na listině, ale nelze udělovat preferenční hlasy mezi různými stranami (Chytílek et al. 2009: pp. 209-210).

Přísně vázané listiny mohou mít pozitivní dopad na zastoupení žen v případech, kde mají přední osobnosti strany širokou podporu veřejnosti, protože umístění žen na seznam kandidátů může neutralizovat voličskou diskriminaci proti ženským kandidátkám. V případě vázaných nebo volných kandidátních listin pak mohou na druhou stranu voliči překonat stranickou předpojatost vůči ženám pomocí preferenčních hlasů udělených ženám. Srovnávací studie zabývající se strukturou hlasovacích lístků uvádí korelaci přísně vázaných kandidátních listin a vyšším zastoupením žen. Souvisí to i s využitím genderových kvót, protože právě přísně vázané kandidátní listiny nejvíce dosahují zamýšlených účinků genderových kvót. Je to z velké části, protože struktura přísně vázaných listin v kombinaci s vyhrazenými mandáty pro ženy vyžaduje, aby byly kandidátky umístěny na vítězných pozicích na listinách. Pokud se však kvóty v podobě vyhrazených mandátů nevyužívají, strany mají tendenci ženy umisťovat na nižší a tudíž méně volitelné pozice na seznámech kandidátů. Právě použití genderových kvót způsobuje výhodu přísně vázaných kandidátních listin oproti vázaným, u kterých nelze použít kvótu vyhrazených mandátů. Systémy s vázanými listinami jsou však stejně považovány za méně příznivé pro zastoupení žen dokonce, i když je nějakým typem genderových kvót zajištěno, že na seznamu bude určitý počet žen (Krook, 2018, pp. 180-181).

Dalším podstatným faktorem ovlivňujícím volební systémy je tzv. proces „nákazy“ (contagion). Jedná se o proces, při kterém politické strany přijímají strategie jiných politických stran. Jestliže nějaká strana nominuje ženy na vyšší pořadí na listině nebo umožní většímu počtu žen kandidovat, pak se může u ostatních stran projevit „nákaza“ a začnou dělat totéž. Tento proces se ale častěji vyskytuje u poměrných systémů. Je to z toho důvodu, že náklady na použití stejné strategie budou u většinových systémů vyšší, protože v poměrných systémech bude mnohem více míst a možností, kam ženy dosadit. Zatímco u většinových systémů by strana musela nominovat ženu na úkor mužského

kandidáta, což může představovat pro stranu mnohem větší riziko, než když strana nominuje ve více mandátovém obvodu podobný počet mužů a žen (Matland, 2005, pp. 100-101).

Z dlouhodobého hlediska mají lepší vliv na zastoupení žen volební systémy poměrné. Výsledky ve vyšší reprezentaci žen však nejsou zaručené pouze na základě poměrného systému. Záleží na typu poměrného systému, velikosti volebního obvodu a případné využívání a typ volebních genderových kvót, které mohou maximalizovat šance na jejich zvolení (Matland, 2005, p. 106).

2.2 Volební genderové kvóty

Volební genderové kvóty jsou jedním ze způsobů, které mohou mít pozitivní dopad na reprezentaci žen v politice. Vzhledem k nízké rychlosti s jakou počet žen v politice roste, se tedy zavádějí opatření k dosažení vyváženého zastoupení žen v politických institucích. Právě kvóty představují jeden z procesů vedoucí ke zvýšení a ochraně přítomnosti žen v parlamentech po celém světě. Existují však různé typy kvót a záleží také na jejich implementaci a úpravě, které si každá země řídí sama (Dahlerup, 2005, p. 139)

2.2.1 Charakteristika volebních kvót

Genderové kvóty znamenají, že ženy musí tvořit určité procento nebo počet členů orgánu, ať už se jedná o kandidátní listinu, parlament, výbor nebo vládu. Cílem kvót je tedy zvýšit zastoupení žen ve veřejných volených institucích (Dahlerup, 2005, p. 140). Podstata genderových kvót je rekrutovat ženy na politické pozice a zajistit aby nebyly pouhou symbolickou reprezentací v politických institucích. Kvóty však mohou ve společnosti vyvolávat diskuze a někdy i silný odpor. Hlavním cílem kvót je zajistit, aby ženy tvořily alespoň kritickou menšinu 30 % nebo 40 %. Systém kvót by neměl zatěžovat nábor jednotlivých kandidátů, ale spíše těch kdo náborový proces utváří a kontroluje. V některých zemích kvóty mohou soustředit na regionální, etnické, jazykové nebo náboženské menšiny. Tato práce se však soustředí na kvóty genderové, vztahující se na ženy a muže. V některých případech se kvóty považují pouze za dočasné opatření. Některé mechanismy kvót jsou vytvářeny jako

genderově neutrální, které určují maximum pro obě pohlaví. V takovém případě může být požadováno, aby ani jedno pohlaví nemohlo získat více než 60% a ne méně než 40% křesel. Zatímco genderové kvóty stanovují maximum pro mužské zastoupení, tak genderově neutrální kvóty vytvářejí maximální limit pro obě pohlaví (IDEA, 2009). Genderově neutrální pravidla kvót, se někdy používají jako strategie za účelem vyvrácení argumentů odpůrcům kvót ve smyslu, že kvóty jsou diskriminační vůči mužům (Dahlerup, 2005, p. 142). Kvóta padesát na padesát je ve své podstatě genderově neutrální a zároveň určuje maximální zastoupení (IDEA, 2009). Někdy bývá využíván také koncept dvojité kvóty, který vyžaduje jak určité procento žen na volebním seznamu, tak zároveň brání tomu, aby byly kandidátky umísťovány na spodní část kandidátních listin, kde mají nižší šanci na zvolení. Jak už bylo zmíněno genderové kvóty, mohou být rychlým řešením pomalého růstu zastoupení žen v politice. V současné době se kvóty zavádějí tam, kde byly ženy zcela vyloučeny z politiky, jako například v Jordánsku nebo Afghánistánu, což představuje úplný start vstupu žen do politiky. V ostatních případech jsou kvóty zaváděny za účelem konsolidace a dalšího posílení žen v přístupu k rozhodovacím pozicím. Skandinávské země tedy mohou představovat model postupného růstu zastoupení žen a země jako Argentina nebo Rwanda představují model rychlého růstu (Dahlerup, 2005, p. 141).

2.2.2 Typy genderových kvót

Genderové kvóty v politice můžeme rozlišovat na kvóty na kandidátních listinách, které mohou být upraveny ústavně nebo legislativně, dále to jsou vyhrazená místa, která mohou být opět ústavní případně legislativní. Dále jsou kvóty politických stran, které jsou dobrovolné a určují si je strany samostatně. Kvóty na kandidátních listinách určují minimální procento ženských kandidátů pro zvolení a vztahují se na kandidátní listiny politických stran pro volby. Tyto kvóty jsou stanoveny buď ústavou dané země, nebo volebním zákonem, případně politickým stranickým zákonem. Jestliže jsou uzákoněny v právních předpisech, pak nutí všechny politické strany přijímat

požadované procento žen. Kvóty dobrovolně přijímají strany samy a bývají to nejčastěji středo-levicové strany, zatímco liberální a konzervativní strany bývají proti přijetí kvót (Dahlerup, 2005, p. 140). Systém vyhrazených míst vyhrazuje určitý počet křesel pro ženy, specifikovaný buď ústavou, nebo legislativou. O kvótách mohou ale rozhodovat i samotné politické strany, například v Německu, Norsku a Švédsku zavedla řada stran kvóty pro své vlastní seznamy. V mnoha zemích se však kvóty rozhodly použít jedna nebo dvě strany. Jak uvádí Dahlerup (2005) pokud přední strana v zemi použije kvótu, může to mít významný dopad na celkové zastoupení žen v zemi, příkladem může být již zmiňovaná teorie „nákazy“.

Pro rozlišení jednotlivých typů kvót je také důležité, v jaké fázi jsou kvóty využívány. Mohou být použity v první fázi hledání uchazečů (kandidátů), což vyžaduje, aby určitý počet nebo procento žen bylo zastoupeno ve skupině kandidátů, o jejich nominaci se diskutuje. Tento systém bývá využíván v některých zemích s většinovým volebním systémem, jako například kontroverzní „užší seznam žen“ využívaný v některých volbách uvnitř britské Labouristické strany. Další fáze, ve které lze použít kvóty je nominace kandidátů, kteří mají být vybíráni pomocí voleb. V tomto případě je využíváno pravidlo, podle kterého například 20, 30, 50 % kandidátů musí být ženy. V další fázi zvolení už jsou kvóty ve formě vyhrazených míst. Zde je stanoveno, že určitý počet křesel je vyhrazen pro ženy (IDEA, 2009).

Co se týká implementace kvót, tak pouhé zavedení a pravidla nestačí. To, jestli kvóty splní svůj cíl a smysl záleží i na způsobu vymáhání a implementace. V případě, že způsob využití kvót není vymahatelný, pak kvótový požadavek nebude pravděpodobně splněn. Z tohoto pohledu jsou vyhrazená místa ze své podstaty vymahatelná, oproti kvótám na kandidátních listinách se často nijak nevynucují. Ze studií jednotlivých zemí vyplývá, že zavedení kvóty například 30 % automaticky nevede k tomu, že ženy vyhrájí 30 % křesel. Politické strany mohou 30% požadavek splnit tím, že ženy zahrnou na kandidátní listinu ale až na spodní část seznamu. Mechanismu vynucování kvót je věnováno příliš málo pozornosti, což může způsobit, že kvóty se stanou

pouhou symbolikou. Sankční mechanismus při nedodržení kvót je tedy stejně důležitý jako samotné zavedení kvót. Je ale důležité si uvědomit, že genderové kvóty neodstraňují všechny překážky žen v politice. Zaujatost voliče vůči ženským kandidátkám mohou kvóty dokonce zvýšit. Tlak ženských zájmových organizací je také důležitý pro úspěšné zavedení kvót a poté je důležité definovat sankce za nedodržení kvót, protože kvóty nevedou automaticky k volbě většího procenta žen. Je důležité si uvědomit, že neexistuje žádný jednotný postup na odstranění nedostatečné reprezentace žen v politických institucích, zároveň však diskuze o genderových kvótách a volebních systémech a jejich úpravě poukazuje na různé možnosti, jak odstranit překážky před vyšším zastoupením žen (Dahlerup, 2005, pp. 148-152).

2.3 Výhody a nevýhody genderových kvót

Genderové kvóty představují posun od jednoho konceptu rovnosti k druhému. Na jedné straně tu je klasická liberální představa „rovných příležitostí“, tedy stejné podmínky pro všechny a poté už záleží, jak si kdo bude schopen konkurovat. Tím, že byla v historii odstraněna formální překážka ve formě volebního práva, byly podmínky a příležitosti považovány za vyrovnané. Po druhé feministické vlně a silnému tlaku v posledních desetiletí se diskutuje o pojmu „rovnost výsledku“. Argumentem je, že pouhé odstranění formálních překážek nevytváří rovné příležitosti. Proto vznikají kvóty a různá další opatření, která mají přispět k rovnosti výsledků (Dahlerup, 2005, p. 142). Kvóty však obecně zůstávají kontroverzním a diskutovaným opatřením. Existuje mnoho argumentů pro a proti zavedení genderových kvót (IDEA: 2009).

2.3.1 Nevýhody genderových kvót

Dahlerup (2005) shrnuje několik základních nevýhod a argumentů proti zavedení kvót. Základním a častým argumentem je, že kvóty jsou v rozporu se zásadou rovných příležitostí pro všechny a ženy by tedy představovaly při zavedení kvót určitou preferenci, což nevede k rovnosti. Další myšlenkou je politické zastoupení, které by mělo reprezentovat společnost ale stále pomocí voleb, tudíž by se mělo jednat o volbu mezi určitými myšlenkami, ideologiemi, a stranickými

platformami, a nikoliv mezi sociálními kategoriemi. Dalším častým argumentem bývá, že kvóty jsou nedemokratické a to z toho důvodu, že volič by měl mít možnost rozhodovat o tom, kdo je zvolen a při kvótách je určené určité procento, které by mělo být zvoleno nebo pro které jsou vyhrazené mandáty, tudíž to není rozhodnutí voliče. Kvóty také mohou vyvolávat myšlenku, že politici jsou voleni na základě pohlaví, a nikoliv jejich kvalifikace. S tím souvisí i myšlenka, že v důsledku kvót mohou být kvalifikovanější kandidáti odsunuti stranou. A i od žen může přicházet nesouhlas se zavedením genderových kvót, protože mnoho z nich nechce být voleno jen proto, že jsou ženy, ale proto, že jsou dostatečně kvalifikované a mají důvěru voliče, tím pádem vyšší legitimitu a v budoucnu na ně nemůže být nahlíženo jako na nedostatečně kvalifikované a neschopné, ať už ze strany ostatních kolegů nebo voličů. Zavedením kvót mohou vznikat také konflikty uvnitř politických stran při zavedení vnitrostranických dobrovolných kvót, ale i uvnitř voleného orgánu, protože ženy mohou být považovány za méně schopné a mít menší legitimitu na základě kvót. Další z nevýhod plynoucích ze zavedení kvót mohou být i další požadavky do budoucna. Tedy možnost, že po kvótách pro ženy budou následovat požadavky na kvóty pro jiné skupiny, které by mohlo vyústit v konflikt nebo v roztříštěnost zájmů ve voleném orgánu (Dahlerup, 2005, p. 141)

2.3.2 Výhody genderových kvót

Mezi protichůdné argumenty a výhody zavedení genderových kvót, které Dahlerup (2005) shrnuje, patří téma diskriminace. Hlavním cílem kvót totiž nemá být diskriminace mužů, ale kompenzace skutečných překážek, které brání ženám v podílení se na politickém rozhodování. Ženy mají totiž jako občané právo na rovné zastoupení v rozhodovacích institucích. V politickém životě je zapotřebí i zkušenosti žen, které se mohou lišit od těch mužských. Kvóty tedy mohou přinést díky vyššímu zastoupení žen v politice nový pohled na některé politické otázky. Samotní muži totiž nemohou artikulovat a agregovat ženské zájmy. Protichůdný pohled na téma volby může přinášet myšlenka, že volby jsou o reprezentaci společnosti, a nikoliv o vzdělání. Dalším

z protiargumentů je, že ženy mohou být stejně kvalifikované a vzdělané jako muži, ale díky předpojatosti politického systému, ve kterém muži převažují, může být ženská kvalifikace snižována a minimalizována. Co se týká diskriminace, tak kvóty nemají za hlavní cíl upozadovat muže. Pravidla kvót spíše omezují nominovat pouze muže. Pro voliče tedy není volba omezena, ale spíš rozšířena, protože je možné volit více ženských kandidátek. Zavedení kvót sice může zpočátku způsobit zmiňované konflikty, ale pouze dočasně, v budoucnu může přinést i konsenzus do určitých témat. Několik mezinárodních úmluv o rovnosti mužů a žen si stanovilo cíle pro vyšší politické zastoupení žen, včetně úmluvy o eliminaci všech forem diskriminace žen, jejichž součástí je 179 zemí světa. Pomocí genderových kvót lze těchto cílů dosáhnout lépe a rychleji (Dahlerup, 2005, p. 144). Genderové kvóty ale mohou vést i k lepším příležitostem žen na pracovním trhu a obecně k lepšímu postavení žen ve společnosti. Zároveň mohou sloužit jako prevence proti případné diskriminaci (Dahlerup, 2005, p. 142). Zavedením kvót v jedné zemi může podobně jako u politických stran vyvolat efekt „nákazy“ a vést k inspiraci a následování ostatních států. Kvóty také mohou přispět ke zlepšení postavení žen ve společnosti. V současném světě, kde ve většině případů dominují muži, tak ženy nemusí vždy dostávat příležitosti, a proto by měli být uzákoněna opatření, které by příležitosti poskytly. Genderové kvóty tedy mohou být důležitým krokem v posunu k větší rovnosti pohlaví ve společnosti, rovnosti příležitostí i výsledků a vyšší tolerance vůči ženám v různých oblastech (IDEA, 2009).

2.4 Využití genderových volebních kvót ve světě

Před rokem 1995 aplikovaly pouze dvě země na světě genderové kvóty, byly to Argentina a Nepál. Kvóty se ale postupem času rozšířily do všech regionů světa a za posledních 25 let díky nim roste zastoupení žen v parlamentech. V současné době probíhají volby v 81 zemích na základě zákonem stanovených genderových kvót. Z toho dvě země přijaly nové zákonné opatření v roce 2019 a to ve formě prezidentského dekretu a rovnosti pohlaví ve Spojených Arabských Emirátech a nového ústavního zákona stanovující zavedení kvót do volebního zákona v Beninu. V Guineji byla v roce 2019

revidována kvóta zvýšením z 30 % na 50 %. Podíl žen v parlamentních komorách bez kvót je v průměru podstatně nižší. Ve čtyřiceti světových parlamentech, které využívají nějaký typ kvót, ať už zákonem nebo ústavou stanovené nebo dobrovolně uplatňované politickými stranami, ženy získaly v průměru 25,8 % křesel. Zatím co ve zbývajících 28 parlamentech bez kvót, křesla získalo 17,9 % žen. Podle Meziparlamentní unie jsou genderové kvóty hlavním klíčem k vyššímu zastoupení žen. Z prvních 20 zemí s nejvyšším podílem žen v parlamentech z roku 2020, jich 16 využívá nějaký typ kvót a 4 z nich vůbec žádný.

Za posledních 25 let se účast žen v legislativních orgánech zvýšila v regionu Ameriky rychleji než kdekoli jinde. V lednu roku 2019, se Amerika stala prvním regionem, který dosáhl hranici 30% zastoupení žen. Momentálně tři z pěti zemí s nejvyšším podílem žen se nachází v Latinské Americe, je to Kuba, Bolívie a Mexiko. Tento region má dlouhou historii v uplatňování opatření, vedoucích k rovnosti pohlaví. 16 zemí Latinské Ameriky přijalo zákony o kvótách.

Posilují se také veřejně monitorované finanční kampaně na podporu rovnosti.

Ačkoliv Evropa dosáhla téměř kritického množství pro zastoupení žen, tak ztratila vedoucí postavení v této oblasti za posledních 25 let. V tomto regionu přispěly genderové kvóty k vyššímu zastoupení žen ve většině balkánských států. Zákonem stanovené kvóty platí v Albánii, Bosně a Hercegovině, Chorvatsku, Řecku, Černé Hoře, Severní Makedonii, Srbsku a Slovinsku. Severní Makedonie dosahuje nejvyšších výsledků a podílu žen v parlamentech v tomto subregionu a Evropě celkově. Země využívá systém kvót na kandidátních listinách 40 % a zároveň stanovuje, že alespoň jedna žena musí být na volebním seznamu mezi prvními třemi kandidáty.

V rámci subsaharské Afriky je již dlouhodobým světovým lídrem v zastoupení žen v parlamentu Rwanda, a zůstává jedinou zemí světa, která dosáhla více než 60 % mandátů pro ženy. Rwanda využívá systém rezervovaných míst pro ženy. Obecně lze říci, že v zemích, kde je zastoupení žen nižší než 15 % se kvóty nevyužívají. Výjimku však tvoří například Burkina Faso, Demokratická republika Kongo a Libérie. Tam jsou totiž kvóty zavedeny, ale zároveň jsou také podkopávány nedostatečným sankčním mechanismem při jejich nedodržení.

Ve střední, východní a severní Africe přináší změny posledního desetiletí více žen do politiky. Pro ženy z tohoto regionu bylo získání jak aktivního, tak pasivního volebního práva pomalý proces. Až do nedávné doby region stále zahrnoval parlamenty bez žen. I díky Arabskému jaru proběhlo v tomto regionu uzákonění různých reforem zavádějících kvóty a zaručení zastoupení žen v parlamentech. Maroko bylo první zemí v tomto regionu, která se do procesu zavádění kvót pustila. 5 nejúspěšnějších zemí tohoto regionu s nejvyšším podílem žen využilo genderové kvóty.

Parlamentní zastoupení v Pacifiku bylo historicky nízké a zároveň bývá označován za region kontrastu. Na jedné straně jsou zde státy jako Austrálie a Nový Zéland, kde se tempo růstu zastoupení žen zvyšuje, a kde se využívají dobrovolné stranické kvóty. Na druhé straně je v tomto regionu stále mnoho států, kde nejsou ženy součástí parlamentu vůbec. Asijský region má trvaleji pomalejší růst zastoupení žen, nejúspěšnější země tohoto regionu jsou Nepál a Východní Timor, tyto dvě země dosáhly hranice 30 %. Východní Timor přijal jedny z nejvíce progresivních zákonem stanovených kvót pro ženy, využívá kvóty na kandidátních listinách, s podmínkou, že vždy jeden kandidát z prvních třech na listině musí být žena (IPU, 2020).

V různých regionech světa jsou využívány různé typy kvót s různými výsledky. Latinská Amerika je označována za vedoucí region z hlediska genderových kvót, v regionech Afriky, Balkánu a Jižní Asie byl v posledních pár letech teprve zaváděn systém genderových kvót. V západní Evropě se kvóty objevují spíše ve formě dobrovolných vnitrostranických kvót, ve východní a střední Evropě má velmi málo stran schválené předpisy o kvótách pro ženy. Neformální kvóty jako tzv. „nucená emancipace“ z dob komunismu v současné době v tomto regionu spíše posiluje odpor vůči kvótám (Dahlerup, 2005, p. 143).

Konkrétní případ komunistického Československa ukazuje, že sice průměrný podíl žen v Národním shromáždění v době socialismu byl 23 % a přes 30 % na komunální úrovni, ale kvóty jako takové nikdy nebyly uzákoněny. Zvýšení zastoupení žen bylo tehdy dosahováno vnitrostranicky a byly zakládány tzv. výbory žen na komunální úrovni (Havelková, 2009, p. 195). Obzvláště velký nedostatek žen během komunistického režimu v Československu byl v exekutivě, za celou dobu režimu byly ve vládách 3 ženy (Havelková, 2009, p.

203). V současné době je v České republice 23 % žen v parlamentu a legislativní kvóty nejsou zavedeny (IDEA, 2020).

Momentálně fungují neformální dobrovolné kvóty ve dvou českých politických stranách. Česká strana sociálně demokratická uplatňuje kvótu při obsazování stranických orgánů i při volbě vedení strany. Od roku 2016 bylo přijato stranou i pravidlo minimálně 40% podílu kandidujících obou pohlaví na kandidátní listině. Jediná politická strana v českém prostředí, která uplatňuje kvóty při volbě orgánů strany, i při sestavování kandidátních listin, je Strana zelených, ta ale není součástí Parlamentu. Komunistická strana Čech a Moravy je zvláštním případem, protože žádnou kvótu neuplatňuje, ale pro každé volby vydává povinné doporučení pro zastoupení žen a mužů na kandidátních listinách (Forum 50, 2015). Přesto však v českém prostředí není myšlenka genderových kvót příliš podporována. Z výzkumu veřejného mínění agentury IPSOS vyplývá, že pouze 19% české populace je pro zavedení genderových kvót (Euroskop, 2012).

3. Konkrétní úprava a dopad volebních systémů ve vybraných zemích

3.1 Argentina

V Argentině získaly ženy volební právo v roce 1947. Prezident Perón zvítězil ve volbách a vytvořil příležitost k účasti žen na politickém dění, a především za pomoci své ženy Evy získal mnoho žen voliček. Kritika v tehdejší době přišla jak z feministických skupin, tak od Socialistické strany, která byla považována za nejstarší zastánkyni volebního práva žen v Argentině, především protože plán volebního práva vnímali jako strategický krok Peronistů k získání širší podpory voličů (Hammond, 2011).

3.1.1 Provedené změny volebního systému v Argentině

V Argentině měly politické strany určité zastoupení žen již od počátku, ale od 1. poloviny 20. století se objevovaly v politice stále častěji. Skutečný vliv a mobilizace ale proběhla v kontextu demokratizace, vyvrcholením bylo shromáždění matek a babiček na Plaza de Mayo. Během přechodu k demokracii se mnoho ženských skupin spojilo a začalo spolupracovat. Díky tomu se Argentina stala první zemí Latinské Ameriky, která přijala zákonnou genderovou kvótu. Zákon byl schválen parlamentem a

vstoupil v platnost v roce 1991, v roce 1993 se konaly první volby na základě kvót. Kvóty ale nebyly plně využity na Senát, protože senátoři nebyli voleni přímo až do roku 2001. Zákon stanovil, že ženy musí tvořit nejméně 30 % kandidátů na kandidátních listinách jednotlivých stran (Carrio, 2005, p. 165). V roce 2017 byla schválena další změna volebního zákona, která stanovuje, že ženy musí tvořit 50 % kandidátů na listině (IDEA, 2020). Účast žen se v posledních letech zvýšila na 40 % a v roce 2021 se Argentina umístila osmnáctá v žebříčku reprezentace žen napříč světovými parlamenty (IPU, 2021).

Argentinská republika má dvoukomorový parlament, který se nazývá Národní kongres a využívá legislativní kvóty pro horní i dolní komoru. Legislativní kvóty jsou zavedeny i na sub-národní úrovni v jednotlivých provinciích a existují zde i dobrovolné stranické kvóty politických stran. Volební účast v Argentině je povinná a neúčast může být vymahatelná. Dolní komora parlamentu (Cámara de Diputados) má celkem 257 členů volených poměrným volebním systémem s uzavřenými kandidátními listinami. Mandát členů trvá 4 roky a každé dva roky se polovina komory obměňuje v doplňkových volbách. Ze současných 257 členů dolní komory je 105 mandátů obsazeno ženami, což je 41 % podíl žen. V dolní komoře se využívá kandidátní typ genderové kvóty. Jsou stanoveny jak Ústavou v podobě článku 37.2, který stanovuje, že skutečná rovnost příležitostí pro obě pohlaví ve volitelných a politických pozicích bude zaručena prostřednictvím pozitivních akcí ve smyslu regulací politických stran a volebního systému. Další zákon, který hovoří o kvótách, je volební zákon, který byl naposledy pozměněn v roce 2017, zákon č. 27 412. Článek 60.3 zákona stanovuje, že seznamy kandidátů do Národního kongresu musí být vytvářeny na základě rozptýlení žen a mužů od prvního kandidáta až po posledního náhradníka v seznamu. Zákon tedy stanovuje kvótu 50 % zastoupení žen na volebních seznamech, která by měla zaručovat zásadu rovnocenné příležitosti žen a mužů (IDEA, 2020)

Článek 60.3 volebního zákona také stanovuje sankce za nedodržení postupu. Tedy pokud kandidátní seznam strany nesplní požadavky genderové kvóty, strana nebude zaregistrována pro volby. Článek 8 vyhlášky 1246/2000f dále stanovuje, že pokud seznam stran nesplňuje požadavky na

pořadí kandidátů, příslušný volební soudce to oznámí dotyčné politické straně, která bude mít 48 hodin na změnu seznamu (IDEA, 2020).

Horní komora kongresu (Senado) má celkem 72 členů volených většinovým volebním systémem na 6 let. Celkový počet žen je v současné době 29, což představuje 40 % horní komory. Typ genderové kvóty je stejný jako u dolní komory, kandidátní kvóta stanovená volebním zákonem č. 27412 a stanovuje 50 % zastoupení žen na kandidátních listinách strany (IDEA, 2020). V Argentině se polovina členů dolní komory obměňuje každé dva roky a třetina horní komory každé dva roky, vyhláška č. 1246 z roku 2000 stanovuje, že strany bez zastoupení nebo s jedním či dvěma místy, která mají být obnovena, jsou povinny obsadit ženu v horní části mezi prvními dvěma místy na kandidátní listině. Strany, které obnovují více než dvě místa, musí mít ženu mezi prvními třemi kandidáty. Tedy ve všech případech musí být umístěna alespoň jedna žena na dva muže v horní části listiny (Carrio, 2005, p. 164). Kvóty na kandidátních listinách fungují i na sub-národní úrovni v jednotlivých argentinských provinciích. Tyto kvóty jsou upraveny jednotlivými provinčními zákony a ústavou města Buenos Aires, protože regulace kvót se v každé provincii liší. Do roku 1999 přijalo 22 z 24 argentinských provincií pravidla kvót i pro většinu obecních úřadů. Co se týká dobrovolných stranických kvót, tak vnitrostranické zákony mohou stanovit, že na všech úrovních strany, jakož i na seznamech kandidátních listin musí být určité zastoupení žen. Kromě genderových kvót je také v Argentině ustanovení určující, že část finančních prostředků přidělených politickým stranám na politické školení, musí být použito na školení a propagaci rozvoje politických, vůdčích schopností ženských členů politických stran (IDEA, 2020).

Navzdory tomu, že volební zákon byl schválen a je využíván, existují stále i další faktory ovlivňující účast žen v politice. Mezi faktory, které fungují ve prospěch politické účasti žen, je volební systém poměrného zastoupení s přísně vázanými kandidátními listinami a blokovým seznamem, který se využívá v dolní komoře argentinského kongresu. Jeho účinnost lze ověřit i u regionálních/provinčních voleb. Dále je to také ženský aktivismus, konkrétně ženy, které jsou na volebních seznamech nových hnutí a politických stran, a také ženy autorky návrhů zákonů zaměřených na řešení

problémů týkající se nedostatečného zastoupení. Důležitým faktorem jsou samotné strany, které dodržují kvóty z politické vůle a díky organizacím ženských aktivistek. S tím souvisí i zákonem stanovený sankční mechanismus, bez kterého by hlavní cíl naplnění kvót nebyl dodržován. Sankce jsou součástí zákona č. 24412, který stanovuje, že strana, která nedodrží zákonem stanovenou kvótu, nebude k volbám zaregistrována.

Naopak faktor, který negativně ovlivňuje účast žen v politickém rozhodování, je mechanismus výběru kandidátů některých politických stran. Vzhledem k tomu, že byl přijat zákon o kvótách, některé konzervativní strany zavedly nekonvenční mechanismus výběru kandidátů. Na základě koncepce, že ženy jsou součástí společného vlastnictví (v rámci manželství) jsou manželky dosazovány na místa kandidátních listin, která podle zákona nemohou obsadit jejich manželé. Proto se také někdy hovoří o „vyplácení kvót“ a pokusu, pokud je to možné dosadit na tyto místa poslušné a ovlivnitelné ženy (Carrio, 2005, pp. 167-168).

3.1.2 Dopad změn volebního systému v Argentině

Z tabulky 1 je zřejmé, že ženy před zavedením kvót neměly příliš vysoké zastoupení v Argentině, a to ani v horní ani v dolní komoře kongresu. V 50. letech byla poměrně vysoká účast žen, především díky snaze Evy Perónové integrovat ženy do politiky. V pozdějších letech však opět přišlo zhoršení (Barry, 2011). Kvóty na kandidátních listinách byly zavedeny v roce 1991 a poprvé se promítly ve volbách v roce 1993. Efekt však nebyl tak značný, protože v Argentině se volí polovina poslanecké sněmovny každé dva roky, proto k obměně celé dolní komory na základě kvót došlo až v roce 1995 a zastoupení žen vzrostlo na 27,2 %. Do roku 1995 se účast žen v dolní komoře pohybovala okolo 5-10 %, což představuje velký skok v reprezentaci žen. Od roku 2001 došlo k dalšímu významnému nárůstu, především díky vyhlášce č. 1246, která stanovuje povinnost strany mít ženy i v horní části kandidátní listiny. Do roku 2000 tedy strany mohly umísťovat povinný počet žen, pouze do spodní části seznamu na méně volitelná místa. Pro horní komoru kongresu představoval největší skok v zastoupení žen rok 2001, kdy začal být Senát volen přímo, a kvóty mohly být uplatněny. Další

velkou úpravou, která se opět promítla na počtu žen v kongresu, bylo v roce 2017 zvýšením genderové kvóty z 30 % na 50 % na kandidátních listinách.

Tabulka 1: Kongres argentinského národa

Dolní komora				Horní komora			
Rok	% žen	Rok	% žen	Rok	% žen	Rok	% žen
1951	15,4	1995	27,2	1951	20	2001	37,1
1955	21,7	1997	28,4	1955	22	2003	43,7
1962	1	1999	27,2	1962	0	2005	42,3
1963	1	2001	29,2	1963	0	2007	38,8
1965	2	2003	33,9	1965	0	2009	36,1
1973	7,8	2005	35,8	1973	4,3	2011	37,5
1974	8,6	2007	40	1974	4,3	2013	40
1975	9	2009	38,1	1975	4,3	2015	41,7
1983	4,3	2011	37,3	1983	6,3	2017	41,7
1985	4,3	2013	36,9	1986	6,3	2019	40,3
1987	4,7	2015	35,8	1989	8,3		
1989	6,3	2017	38,8	1992	4,2		
1991	5,4	2019	42,4	1995	5,7		
1993	13,5			1998	5,8		

Zdroj: Inter-Parliamentary Union, 2018, Historical data on women in national parliaments 1945-2018;

International IDEA, 2020, Gender quotas database (Argentina).

Důležité je ovšem i to, jaké funkce ženy v parlamentu zaujímají. Tato práce tedy analyzuje i parlamentní a senátní výbory a jejich předsednictví. Na vyšší rozhodující funkce již totiž nejsou uplatňovány žádné kvóty ani legislativa týkající se výborů. V tabulce 2 jsou zaznamenány stálé/řádné parlamentní a senátní výbory a počet žen, které zastávají předsednickou funkci. A ačkoliv není uplatňován žádný zákon, ani kvóta na předsednictví ve výborech, tak současná situace v kongresu je taková, že ženy jako předsedkyně mají poměrně dobré zastoupení.

Tabulka 2: Stále/řádné výbory a jejich předsedové

Dolní komora			
Rok	počet výborů	počet žen předsedkyň	% žen předsedkyň
2021	46	11	23,9
Horní komora			
Rok	počet výborů	počet žen předsedkyň	% žen předsedkyň
2021	27	14	51,8

Zdroje: vlastní výpočet; Honorable Cámara de Diputados de la Nación Argentina, 2021; Honorable Senado de la Nación Argentina, 2021.

Dalším významným ukazatelem zastoupení a reprezentace žen je účast žen ve vládě (Tabulka 3). Zde totiž také není uplatňována žádná kvóta ani zákon. Prezident Argentiny, který vládu jmenuje, nemusí dodržovat žádné povinné zastoupení žen, a čísla jsou zde stále nízká. Pouze vlády Cristiny Fernandez v roce 2007 a 2011 zaznamenaly vyšší procenta žen ve funkci ministryň. Do roku 1989 nebyla v Argentině žádná žena ministryní, až do vlády prezidenta Raúla Alfonsa, který jmenoval první argentinskou ministryni Susanu Ruiz Cerutti, bylo to však na konci jeho funkčního období a jen na několik měsíců. Odstartovalo to však nárůst žen ve funkcích ministryň (Luna, Roza, Vega, 2008). Ačkoliv na základě kvót vzrostl počet žen v kongresu i v předsednických funkcích v parlamentních výborech, tak reprezentace žen zaostává v důležitém rozhodovacím procesu v rámci exekutivy.

Tabulka 3: Ženy ve vládě

Rok	% žen ve vládě
1999	15
2003	9
2007	25
2011	18
2015	12,5
2019	19

Zdroje: vlastní výpočet; Argentina.gob.ar, 2021

Další tabulka 4 souvisí s jedním z možných důvodů nižší reprezentace žen, a tím je Duvergerova teorie nepřátelství voličů vůči ženám (Duverger, 1955). Důležité je však zmínit, že Duverger tuto práci psal v době, kdy ženy po celém světě teprve získávaly volební právo a v nemalé části zemí ho stále neměly vůbec. Na základě průzkumu světových hodnot (WVS) měli muži a ženy z Argentiny odpovídat na tvrzení, že muži jsou lepší političtí vůdci než ženy. A většina občanů s tímto tvrzením nesouhlasila. Stále však můžeme vidět, že existuje značná skupina voličů, kteří se domnívají, že ženy jsou horší politici. Na druhou stranu za posledních 25 let se stále snižuje počet žen a mužů, kteří si myslí, že muži jsou lepšími politiky. Zatímco před 25 lety si myslelo přes 30 % voličů, že ženy jsou horší političtí vůdci, poslední výzkum z roku 2020 ukazuje, že toto tvrzení podporuje již zhruba 20 % voličů. Je možné, že roli hraje i zavedení kvót, které přivedlo do politiky více žen, které mohly dokázat, že jsou stejně kvalifikované a mají podobné dovednosti jako muži. Také tomu může přispívat vzdělávání v oblasti genderové rovnosti, společenský a kulturní vývoj v Argentině.

Tabulka 4: Muži jsou lepšími politickými vůdci než ženy

odpovědi	odpovědi v %				
období	2020- 2017	2014- 2010	2009- 2005	2004- 2000	1999- 1995
Souhlas *	21,4	26,9	29	29,2	32,8
Nesouhlas **	73	67,4	61,1	61,1	57,6
Neví ***	5,6	5,6	9,9	9,7	9,5

* včetně odpovědi silný souhlas a souhlas

** včetně odpovědi silný nesouhlas a nesouhlas

*** včetně odpovědi nevím a bez odpovědi

Zdroje: vlastní výpočet; databáze WVS, 2021

3.2 Mexiko

Za počátek prvního feministického hnutí a sjednocení žen v Mexiku za účelem získání volebního práva se považuje mexická revoluce v roce 1910. Ženy musely vystoupit z domácí sféry, aby zaplnili pracovní místa za muže, kteří byli ve válce, případně pracovaly během revoluce po boku mužů. Po konci revoluce začaly ženy sjednocovat první feministická hnutí a s ním spojený boj za rovné příležitosti a právo volit. V roce 1953 mexický kongres schválil reformu ústavy z roku 1917 a mexickým ženám bylo povoleno volit v národních volbách (Morton, 1962).

3.2.1 Provedené změny volebního systému v Mexiku

V Mexiku začali některé politické strany přijímat dobrovolné stranické kvóty na počátku 90. let 20. století. Mexický kongres je následoval a v roce 1993 vznikl první volební zákon týkající se genderových kvót. Jednalo se však pouze o to, že strany musí podporovat účast žen na volených pozicích, což působilo spíše jako doporučení. V roce 1996 byl přijat konkrétnější zákon, který stanovoval, že strana nebude mít na kandidátní listině více než 70 % kandidátů stejného pohlaví. Nefungoval zde však žádný sankční mechanismus. Zákon se ukázal být neúčinný, protože stále umožňoval stranám vyhýbat se kvótám, tím že ženy byly umísťovány ve spodní části seznamu. V roce 2002 byla přijata přísnější verze zákona. Další reforma tedy stanovila, že v rámci poměrného zastoupení na kandidátních listinách musí být umístěna alespoň jedna žena mezi prvními třemi kandidáty (Baldez, 2004; Schont, 2016). Zároveň byl navržen sankční mechanismus, který měl zajistit dodržování kvót. V roce 2008 došlo k další úpravě, která stanovovala, že na listině nesmí být více než 60 % kandidátů stejného pohlaví a na každých 5 kandidátů v poměrném zastoupení měly být obsazeny alespoň dvě ženy v horní části seznamu. Další na co se zaměřila tato úprava volebního zákona, bylo téma náhradních kandidátů. V případě, že zvolená žena po vítězství na svou funkci rezignuje, musí být nahrazena na základě stejného pohlaví, především z toho důvodu aby nedocházelo k záměrné rezignaci proto, aby uvolnily místo mužským kandidátům. Dalším pokusem politických stran o obejití kvót byla

výjimka, na kterou se kvóty nevztahují a to v případě konání primárek uvnitř politických stran, tato výjimka však byla zneužívána a následně zrušena. V roce 2014 tedy byla zrušena výjimka pro strany, které volili kandidáty na základě primárek a byla upravena pravidla při určování náhradníků (Hinojosa, Piscopo, 2018). Po volbách v roce 2018 poslední úpravy volebního systému přinesly Mexiku čtvrté místo a v současné době 5. místo v zastoupení žen ve světových parlamentech (IPU, 2021).

Zákonodárným orgánem v Mexiku je Národní kongres, který je dvoukomorový a využívá zákonem stanovený typ kvót na kandidátních listinách a to jak pro horní, tak dolní komoru. Genderové kvóty jsou využívány i v rámci sub-národní úrovně a existují i dobrovolné stranické kvóty, které si určují sami politické strany. Národní kongres je tvořen dolní komorou (Cámara de Diputados) a horní komorou (Cámara de Senadores). Dolní komora kongresu má celkem 500 členů volených smíšeným volebním systémem, 300 členů je voleno většinovým způsobem v jednomandátových obvodech a 200 členů je voleno poměrným systémem pomocí stranických kandidátních listin ve více mandátových obvodech. Členové dolní komory jsou voleni na tříleté funkční období. Volební účast je povinná, avšak není nijak vymahatelná. V současné době je v dolní komoře kongresu celkem 241 žen a tvoří 48 % komory. Kvóty na kandidátních listinách jsou v Mexiku upraveny ústavou, a to konkrétně článkem 41 federální ústavy, který požaduje, aby politické strany vypracovali pravidla zajišťující rovnost pohlaví při jmenování kandidátů ve federálních a místních volbách do Kongresu. Genderové kvóty jsou upraveny i volebním zákonem, konkrétně článek 219 stanovuje, že politické strany jsou povinny zaručit, že minimálně 40 % kandidátů na seznamech bude stejného pohlaví. To platí jak pro kandidátní listiny, tak pro volební obvody. Co se týká pořadí na kandidátních listinách, tak článek 220 volebního zákona stanovuje, že u poměrného volebního mechanismu musí být z 5 kandidátů obsazena 2 místa pro každé pohlaví, střídavě mužským a ženským kandidátem. Zároveň volební zákon stanovuje sankční mechanismus. Na základě článku 221 volebního zákona strany, které nedodrží pravidla, budou mít 48 hodin na opravu svých seznamů, pokud i nadále nedojde ke změně,

bude strana veřejně pokárána generální radou Federálního volebního institutu a bude poskytnuta dodatečná lhůta 24 hodin na opravu seznamů. Pokud ani po této lhůtě strana nedodrží předpisy o kvótách, tak rada volební seznam odmítne a nepřipustí k volbám. Kromě genderových kvót existuje v Mexiku i ustanovení ohledně financí na podporu rovnosti žen, jsou to konkrétně 3 % pravidelně poskytovaného veřejného financování, které jsou vyčleněny na rozvoj vedení žen v politických stranách.

Horní komora mexického kongresu má celkem 128 členů, volených na šestileté funkční období. 96 senátorů je voleno většinovým volebním systémem v jednomandátových obvodech a zbývajících 32 členů je voleno poměrným systémem v celostátním obvodě. V současnosti je ze 128 senátorů 63 žen, což představuje 49 % senátu. Stejně jako dolní komora i horní využívá genderové kvóty na kandidátních listinách. Politické strany jsou povinny na základě volebního zákona zaručit nejméně 40 % kandidátů jednoho pohlaví a to platí jak pro kandidátní listiny, tak pro volební obvody. Podobně jako u dolní komory při nedodržování článků 219 a 220 budou mít lhůtu pro opravení seznamů a pokud ani po pokárání a další 24hodinové lhůtě strana pravidla nedodrží, nebude zaregistrována k volbám. Co se týká pořadí a umístění kandidátů, tak i u horní komory v poměrném systému musí na seznamech 5 kandidátů být dva z každého pohlaví a v pořadí se střídající žena a muž. V Mexiku jsou zavedené genderové kvóty i na nižší sub-národní úrovni. Jedná se také o typ kvóty na kandidátních listinách s tím, že pravidla si regulují jednotlivé státy sami. V rámci dobrovolných stranických kvót je v Mexiku strana Partido Revolucionario Institucional (PRI), která má stanovenou kvótu 50 % pro ženy podle článku 38, stanov y strany (IDEA, 2020).

3.2.2 Dopad změn volebního systému v Mexiku

Od roku 1952, kdy ženy v Mexiku získaly volební právo jejich účast a reprezentace v Kongresu nebyla příliš vysoká. Před zavedením genderových kvót dosahovala účast žen okolo 10 %. Z tabulky 5 je patrné, že i když po zavedení kvót v roce 1991 došlo k nárůstu žen, čísla jsou stále nízká. V průběhu let došlo k různým změnám volebního

zákona a úpravám kvót, které ovlivnili vývoj zastoupení žen. Na případu Mexika je důležité si uvědomit, že sankční mechanismus a různá úprava kvót je pro jejich uplatnění velice důležitá. Volby v roce 1994 přinesly změny v zastoupení a podobný nárůst počtu žen vyvolalo i upřesnění kvót v roce 1996 na 30 %. Dalším významnou změnou bylo zvýšení kvóty na 40 % v roce 2002 a zavedení sankčního mechanismu při nedodržení pravidel, které mělo za následek další zvýšení počtu žen v mexickém kongresu. Tato čísla se zvyšovala průběžně na základě úprav volebního zákona v průměru o 4 až 5 %. Ke skutečné změně však došlo po roce 2014, kdy byly zrušeny výše zmiňované výjimky v podobě primárek uvnitř stran a náhradních kandidátů. V roce 2015 poprvé počet žen v dolní komoře přesáhl 40 %. Po posledních volbách v roce 2018 počet žen dosáhl téměř parity. Před zavedením kvót na kandidátních listinách nebylo vysoké zastoupení žen ani v horní komoře mexického kongresu a čísla jsou podobná jako u komory dolní. Zavedení a úprava kvót v Senátu přinesla mírné zvýšení zastoupení žen, ale ke skutečně výrazné změně došlo u voleb v roce 2012, kdy se počet žen zvýšil o 10 %. Podobně jako u komory dolní, největší dopad na reprezentaci žen mělo zrušení výjimek a poslední volby v roce 2018 ukazují, že senát se blíží poprvé v historii nejvíce k paritě a ženy tvoří 49 % horní komory.

Tabulka 5: Národní kongres – Spojené státy mexické

Dolní komora				Horní komora	
Rok	% žen	Rok	% žen	Rok	% žen
1952	0,6	1988	12	1964	3,3
1955	2,5	1991	7,6	1970	3,3
1958	4,9	1994	14,2	1976	6,3
1961	4,3	1997	14,2	1982	15,6
1964	6,2	2000	16	1988	15,6
1967	5,7	2003	22,6	1991	4,7
1970	5,2	2006	25,8	1997	12,5
1973	6	2009	28,2	2000	15,6
1976	8	2012	36,8	2006	17,2

1979	7,8	2015	42,4	2012	32,8
1982	11,3	2018	48,2	2018	49,2
1985	11				

Zdroje: Inter-Parliamentary Union, 2018; Historical data on women in national parliaments 1945-2018.

International IDEA. 2020, Gender quotas database (Mexico).

Mexický kongres tedy v posledních letech téměř dosáhl rovného zastoupení obou pohlaví pomocí kvót na kandidátních listinách. Na řádné/stálé výbory ani na jejich předsednictví však žádné kvóty ani sankční mechanismy nejsou. V tabulce 6, jsou zaznamenány stálé parlamentní a senátní výbory a jejich předsedové, kteří se významně podílejí na rozhodovacích procesech legislativního tělesa. Bylo zjištěno, že jak u horní komory, tak u dolní komory, poměr žen jako předsedkyň stálých výborů dosahují podobný poměr jako celkové zastoupení žen v mexickém kongresu. Rozdílem ovšem zůstává, že pro jednotlivé výbory a jejich předsednictví neexistují žádné kvóty. Tento výsledek může být jedním z dopadů zavedení kvót. Tedy, že větší množství zvolených žen může způsobit jejich větší zastoupení ve vyšších funkcích.

Tabulka 6: Stálé/řádné parlamentní výbory a jejich předsedové

Dolní komora			
Rok	počet výborů	počet žen předsedkyň	% žen předsedkyň
2021	46	21	45,7
Horní komora			
Rok	počet výborů	počet žen předsedkyň	% žen předsedkyň
2021	55	23	41,8

Zdroje: vlastní výpočet; Cámara de Diputados, 2021; Cámara de Senadores, 2021

Dalším významným ukazatelem je zastoupení žen ve vládě. Historicky první ženskou ministryní byla Rosa Luz Alegria v letech 1980 až 1982 za vlády prezidenta Josého Lopéze Portilla (Luna, Roza, Vega: 2008). Vlády, které byly sestavovány v dalších letech, však měli zastoupení žen

nízké a nedosahovalo ani 20 %. Poslední volby v roce 2018 měly silný dopad nejen na zastoupení žen v kongresu a v parlamentních výborech ale poprvé v historii i na sestavení mexické vlády, která se také přiblížila téměř k paritě exekutivního tělesa i přesto, že prezident, který vládu jmenuje, není povinen řídit se jakoukoliv kvótou. Současný prezident Andrés Manuel López Obrador jmenoval na pozice ministryň 9 žen z celkem 19 členů vlády, což představuje zastoupení 47 % žen ve vládě.

Tabulka 7: Ženy ve vládě

Rok	% žen ve vládě
1988	5
1994	19
2000	17
2006	17
2012	15
2018	47

Zdroje: Varieties of Democracy - V-Dem, 2018; Gobierno de Mexico, 2021

Právě volby v roce 2018, které přinesly velký nárůst v reprezentaci žen v politice, mohou mít v budoucnu dopad i na veřejné mínění. Zároveň mohou mít dopad i v různých aspektech kulturního a společenského vývoje rovnosti pohlaví v Mexiku. Na základě průzkumu světových hodnot (WVS) voliči reagovali na tvrzení: muži jsou lepší političtí vůdci než ženy. Výzkum z posledních let ukázal, že tři čtvrtiny dotazovaných občanů s tvrzením nesouhlasí, na druhou stranu posledních deset let existuje okolo 20 % voličů, kteří si naopak myslí, že ženy jsou horší političtí vůdci než muži. V tabulce 8 lze však pozorovat vývoj, který ukazuje, že před 25 lety s tvrzením souhlasilo téměř 40 % a nesouhlasilo okolo 50 %, což jsou poměrně blízké hodnoty, které se ale během posledních let změnili.

Tabulka 8: Muži jsou lepšími politickými vůdci než ženy

odpovědi	odpovědi v %				
období	2020-2017	2014-2010	2009-2005	2004-2000	1999-1995
Souhlas *	23,9	23	27,1	39,1	39,9
Nesouhlas **	75,5	76	69,3	55	53,2
Neví ***	0,6	0,9	3,6	5,9	6,9

* včetně odpovědi silný souhlas a souhlas

* * včetně odpovědi silný nesouhlas a nesouhlas

* * * včetně odpovědi nevím a bez odpovědi

Zdroje: vlastní výpočet, databáze WVS, 2021

3.3 Bolívie

Poprvé ženy v Bolívii získaly volební právo v roce 1938, to se ale vztahovalo pouze na vzdělané ženy s určitou výší příjmu a v roce 1952 bylo odsouhlaseno volební právo pro všechny ženy (IPU, 2021). Navzdory získání volebního práva však byly ženy v Bolívii dlouhá léta umísťovány na okraj politických rozhodovacích procesů. Do roku 1982 se v Bolívii střídali víceméně vojenské a autoritářské režimy, které nebyly příliš stabilní. Poté ale následovala vlna demokratizace a v Bolívii začala probíhat tranzice, které se aktivně účastnily ženy a poslední dvě desetiletí lze pozorovat postupný růst začleňování žen do politiky (UNDP, 2014). Důležitý rys bolivijské demokracie během demokratizace bylo politické zastoupení se zahrnutím žen, domorodých obyvatel a odvětví zemědělských skupin (UNDP, 2014)

3.3.1 Změny volebního systému v Bolívii

Pekingská konference z roku 1995 ovlivnila ženská hnutí po celém světě včetně Bolívie, kde byl vydán první volební zákon týkající se genderových kvót v roce 1997. Reforma volebního zákona z roku 1997 stanovovala genderovou kvótu 30 % na kandidátních listinách u celostátních voleb. Specifický článek uváděl, že jeden ze tří kandidátů na listině pro dolní komoru by měla být žena. Tato pravidla se vztahují na část volených poslanců dolní komory poměrným volebním systémem. V roce 1999 proběhla další reforma volebního zákona, která určovala

30% kvótu i pro sub-národní volby a v politických stranách. Následovaly další změny v letech 2002 – 2004 konkrétně zákon o skupinách občanského a domorodého obyvatelstva, který zavedl princip parity a střídání pohlaví na kandidátních seznamech v celostátních i sub-národních volbách. Genderové kvóty se vyvíjely podobně, jako kvóty etnické a stejně tak se feministická hnutí prolínala a spolupracovala s hnutím domorodých žen. V roce 2009 byl zákon zakotven i v ústavě. Celkově se systém kvót od roku 2006 začal postupně vylepšovat a přibližovat se k požadované paritě v parlamentu a dalších strukturách. Další úprava volebního zákona zvýšila kvótu na 50 % a stále zaručovala střídání mužských a ženských kandidátů. Od roku 2010 je tedy zaručena parita a střídání kandidátů pro celostátní, sub-národní a soudní volby. Postupný dopad výsledku genderových kvót byl ovlivněn dvěma faktory. Tím prvním byla změna volebního zákona a ústavy, kdy byl volební systém proporční s uzavřenými kandidátními listinami nahrazen smíšeným volebním systémem. 68 členů ze 130 je voleno většinovým systémem v jednomandátových obvodech a zbývajících 62 křesel je voleno proporčně pomocí kandidátních listin ve více mandátových obvodech. Druhým faktorem je specifikum bolivijské parlamentní struktury, kde se střídají takzvaní náhradníci, kteří jsou voleni pro všechny hlavní nebo úřadující funkce v parlamentu. V tomto kontextu strany často umísťovali ženy na nevolitelná místa případně na pozice náhradnic (UNDP, 2014).

Mnohonárodnostní stát Bolívie má dvoukomorový kongres. Využívány jsou jak dobrovolné stranické kvóty, tak kvóty na kandidátních listinách pro obě komory kongresu i na sub-národní úrovni. Dolní komora kongresu (Cámara de Diputados) má celkem 130 míst a využívá smíšený volební systém. Většinovým systémem je voleno 63 členů a 7 členů domorodého obyvatelstva, pro které funguje kvóta vyhrazených míst a 60 členů je voleno poměrným volebním systémem. V současné době je v dolní komoře 60 žen a tvoří 46 % komory. Genderové kvóty jsou upraveny volebním zákonem z roku 2010. Články 11 a 58 odstavce 2 volebního zákona stanovují, aby jak hlavní, tak alternativní (seznam náhradníků) kandidátní listiny ve více mandátových

obvodech zahrnovaly střídavě stejný počet žen a mužů. Pokud je seznam složen z lichého počtu kandidátů, mají být upřednostněny ženy. V jednomandátových obvodech musí být alespoň 50 % kandidátů (hlavních i náhradních) nominovaných z celkového počtu volebních obvodů ženy. Členové jsou voleni na 5 let a v Bolívii je povinná volební účast, která ale není nijak vymahatelná. Při nedodržení kvót je stanoven sankční mechanismus. Při porušení parity nebo střídání kandidátů na seznámech určuje článek 107 volebního zákona, že strana bude mít 72 hodin na opravu seznamů a pokud ani nadále nesplní stanovená pravidla, tak bude seznam strany zamítnut.

Horní komora kongresu (Cámara de Senadores) má celkem 36 členů, volených na pětileté funkční období. Bolívie je rozdělená na 9 departamentů a za každý departament jsou voleni 3 senátoři, smíšeným volebním systémem. V současné době je v horní komoře 20 žen, což tvoří 56 % komory. Stejně jako u dolní komory jsou kvóty pro horní komoru upraveny volebním zákonem z roku 2010. Články 11 a 54 zákona vyžadují, aby jak hlavní, tak alternativní seznam kandidátů ve více mandátových obvodech ve střídavém pořadí zahrnoval stejný počet mužů a žen. Ve volebních obvodech jednomandátových musí být alespoň 50 % nominovaných kandidátů ženského pohlaví z celkového počtu volebních obvodů. Týká se to jak hlavních, tak alternativních kandidátů. Při nesplnění podmínek ani po upozornění a nové lhůtě 72 hodin dojde k zamítnutí seznamu. Kvóty jsou uplatňovány i na sub-národní úrovni se stejnými podmínkami jako u voleb celostátních do kongresu, tedy seznamy musí splňovat 50 % žen a střídání mužských a ženských kandidátů (hlavních i náhradních) a v případě nedodržení hrozí sankce v podobě zamítnutí seznamu. Co se týká dobrovolných stranických kvót, tak strana Frente de Unidad Nacional (UN) v článku 31 zakládajících stanov z roku 2003 píše, že ženy musí být zastoupeny 50 % na všech úrovních strany včetně kandidátních listin. Ne vždy se to však v minulosti uplatňovalo v praxi (IDEA, 2021). Bolívie se nachází na 11. místě v žebříčku zastoupení žen v meziparlamentní unii (IPU, 2021).

3.3.2 Dopad změn volebního systému v Bolívii

Po získání volebního práva pro ženy bylo jejich zastoupení v Bolivijském kongresu stále nízké a v 50. a 60. letech 20. století téměř žádné. Do 90. let minulého století ženy tvořili okolo 3 % kongresu. Před zavedením genderových kvót byla účast žen v Bolivijském kongresu opravdu nízká, jak je vidět v tabulce 9. První volební zákon týkající se genderových kvót vyšel v roce 1997 a projevil se po volbách v roce 2002, kdy počet žen v kongresu poprvé přesáhl 10 %. Díky volebnímu systému i tomu, že některé strany obsazovaly ženy na méně volitelná místa, trvalo několik let, než se zvýšilo zastoupení žen v kongresu. Nicméně poptávka po paritě nadále rostla a zvýšená přítomnost žen ve volených politických pozicích dosáhly ženy i dalších nevolených veřejných pozic, zejména v ústavodárném shromáždění, které přepsalo bolivijskou ústavu a zajistilo kvótu nejen etnickou v podobě vyhrazených míst pro domorodé obyvatele ale i kvótu genderovou na kandidátních listinách (UNDP, 2014). Od zavedení kvót lze pozorovat postupné zvyšování počtu žen v kongresu. Další významnou změnou bylo zvýšení kvóty na 50 %, která se poprvé projevila u voleb v roce 2014, kdy počet žen v dolní komoře přesáhl 50 % a v komoře horní se silně přiblížil k paritě. V roce 2019 se konaly další volby, ale díky zpochybnění legitimacy a transparentnosti výsledků se po rozsáhlých protestech konaly další volby v roce 2020, kdy podíl poslankyň v dolní komoře klesl na 46,2 %, avšak stále zůstává blízko paritě. Naopak po posledních volbách přesáhl podíl žen 50 % v horní komoře kongresu (IDEA, 2021).

Tabulka 9: Kongres – Mnohonárodnostní stát Bolívie

Dolní komora				Horní komora	
Rok	% žen	Rok	% žen	Rok	% žen
1951	0	1989	9,2	1979	3,7
1956	1,8	1993	10,8	1980	7,4
1958	0	1997	6,9	1985	7,4
1960	0	2002	18,5	1989	3,7
1961	0	2005	16,9	1993	3,7

1962	1,9	2009	22,3	1997	3,7
1963	1,9	2014	53,1	2002	14,8
1966	1	2020	46	2005	3,7
1979	2,6			2009	41,7
1980	0,8			2014	47,2
1985	3,1			2020	56

Zdroj: : Inter-Parliamentary Union, 2018; Historical data on women in national parliaments 1945-2018; International IDEA, 2020, Gender quotas database (Bolivia)

V tabulce 10 lze vidět zastoupení žen ve stálých parlamentních a senátních výborech, konkrétně ve funkcích předsednických. Na výbory a jejich předsednictví se v Bolívii nevztahují žádné kvóty a přesto je zde vidět vysoké zastoupení žen. U stálých senátních výborů přesahuje podobně jako u samotného senátu zastoupení žen 50 %.

Tabulka 10: Stálé výbory a jejich předsedové

Dolní komora			
Rok	počet výborů	počet žen předsedkyň	% žen předsedkyň
2021	12	3	25
Horní komora			
Rok	počet výborů	počet žen předsedkyň	% žen předsedkyň
2021	10	6	60

Zdroj: vlastní výpočet; Cámara de Diputados, 2021; Cámara de Senadores, 2021

Další tabulka se zabývá, počtem žen ve vládě, na ty se totiž podobně jako u parlamentních výborů také nevztahuje žádný typ kvót ani doporučení. Od počátku demokratizace bylo zastoupení žen v exekutivě nízké a pohybovalo se od 0 do 2 % (UNDP, 2014). V roce 2003 se však situace zlepšila a ženy měly vyšší účast i v pozicích ministryň, což může být jedním z mnoha dopadů zavedení genderových kvót. Po volbách v roce 2010 během druhého funkčního období prezidenta Moralese byl jmenován první paritní kabinet v historii Bolívie. Evo Morales a jeho

strana Movimiento al Socialismo (MAS) hájili především domorodé zájmy. Přes některé protestující členy strana uplatnila pravidlo parity vedoucí k vyššímu politickému začlenění žen. Kongres poté schválil zákony, které stanovují paritu u národního volebního soudu, státních volebních soudů, ústavního soudu a v autonomních domorodých regionech. Zákony týkající se zastoupení žen byly přijaty bez výrazných překážek, stávek nebo zastrašování. Poté, co byl Morales podruhé zvolen, jmenoval vládu, která se skládala z 10 žen a 10 mužů a stala se první paritní vládou v historii Bolívie (Htun, 2016). Jeho nástupce Arce však už nepokračoval v paritním zastoupení ministrů a ministryň a po posledních volbách jmenoval novou vládu se zastoupením 24 % žen.

Tabulka 11: Ženy ve vládě – Bolívie

Rok	% žen ve vládě
1997	14
2002	19
2005	19
2009	20
2014	50
2020	23,5

Zdroj: vlastní výpočet; Ministerio de Gobierno, Bolivia, 2021; Varieties of Democracy - V-Dem, 2018; UNDP, 2014; Bolivia: Decreto Presidencial, lexivox.org, 2021

Průzkum světových hodnot (WVS), který zkoumal reakci občanů na tvrzení, že muži jsou lepší političtí vůdci než ženy, byl v Bolívii proveden pouze za poslední období mezi lety 2017 až 2020, takže nelze porovnat, jak se názor na ženy v politice změnil za posledních 25 let, tak jak to bylo možné na případu Argentiny a Mexika. V tabulce 12 lze pozorovat, že tři čtvrtiny dotazovaných žen a mužů z Bolívie s tvrzením nesouhlasí. Malé procento dotazovaných neví nebo nechtělo odpovídat.

A přes 20 % voličů si stále myslí, že ženy jsou horší politické vůdkyně než muži.

Tabulka 12: Muži jsou lepšími politickými vůdci než ženy

odpovědi	odpovědi v %
období	2020 - 2017
Souhlas *	22
Nesouhlas **	75,2
Neví ***	3,9

* včetně odpovědi silný souhlas a souhlas

* * včetně odpovědi silný nesouhlas a nesouhlas

* * * včetně odpovědi nevím a bez odpovědi

Zdroj: vlastní výpočet, databáze WVS, 2021

3.4 Porovnání a shrnutí změn a dopadů volebních systémů na reprezentaci žen

Hlavním cílem práce bylo prozkoumat zavedené kvóty v Argentině, Mexiku a Bolívii a zjistit, zdali se po těchto kvótách zvýšilo zastoupení žen v parlamentu. Všechny tři země uzákonily volební právo ženám v podobném časovém rozmezí. V Argentině to bylo konkrétně v roce 1947, v Mexiku ženy získaly volební právo v roce 1953 a v Bolívii v roce 1952. Ve všech třech zemích byla před zavedením kvót nízká účast žen v politice a po jejich uzákonění trvalo několik let, než byly kvóty skutečně naplněny. To jsou právě jedny z mnoha důvodů, proč bylo ideální srovnávat právě tyto tři země. Před zavedením kvót se reprezentace žen v zákonodárných tělesech pohybovala maximálně okolo 10 % ve všech třech případech. Výjimku tvořila pouze Argentina v 50. letech díky snaze Evy Perónové o vyšší integraci žen do politiky. Další věc, která spojuje tyto tři země, je nějaký typ společenské a politické změny, která vedla ke sjednocení žen a vytvoření hnutí a feministických skupin, které se podílely na prosazení a zavedení genderových kvót. Co se týká změn volebních zákonů a systémů, tak nejdříve byly kvóty uzákoněny v Argentině v roce 1991, v Mexiku byl zákon o kvótách schválen v roce 1993 a v Bolívii v roce 1997. Po uzákonění a zavedení kvóty pro zákonodárna tělesa proběhlo ještě několik změn a úprav,

kteře měly dopad na reprezentaci a zastoupení žen v politice. Díky zavedení genderových kvót se zvýšil počet žen v zákonodárných tělesech ve všech třech zemích. Ve všech třech případech ale muselo dojít k úpravám volebních zákonů, aby se kvóty staly skutečně účinnými. Jak už bylo uvedeno, kvóty musí být přesně vymezeny i se sankčním mechanismem při jejich nedodržení.

To, potvrzuje i případ Mexika, kde byla zavedena kvóta na kandidátních listinách 30 %, ale původně nebyl zaveden žádný postih při nedodržení pravidel, strany tedy často kvótu nedodržely nebo ji obcházely. Jedním ze způsobů, jak kvóty obejít bylo umístování žen do spodních míst na kandidátních listinách a zneužívání výjimky stanovené pro strany, které vybíraly kandidáty na základě vnitrostranických voleb. Další velkou změnou, která měla dopad na zvýšení žen ve volených zákonodárných tělesech, bylo zvýšení kvóty na 40 % a zrušení veškerých výjimek.

Podobný problém řešila i Bolívie, která také původně zavedla kvótu na kandidátních seznamech stran 30 %. V Bolívii byl sice sankční mechanismus při nedodržení pravidel zaveden ihned, ale volební zákon musel být také upraven, aby ženy účelně nebyly umístovány na spodní část seznamů, bylo uzákoněné střídání mužských a ženských kandidátů na listině. Dalším ze způsobů, kterým některé strany v Bolívii kvóty obcházely, bylo dosazování ženských kandidátek pouze na místa náhradnic a podobně jako v Mexiku bylo zneužíváno výjimky určené pro strany, které kandidáty na listiny vybírali pomocí primárek. A hlavní změnou, která přinesla největší dopad na reprezentaci žen v politice Bolívie, bylo zvýšení kvóty na 50 %.

Argentina měla oproti Mexiku a Bolívii méně úprav volebního zákona, přesto však nějaké změny v průběhu let také proběhly. Argentina se stala první zemí Latinské Ameriky, která zavedla genderové kvóty na kandidátních listinách, konkrétně kvótu 30 %. Na rozdíl od Bolívie a Mexika měla Argentina již v 90. letech zastoupení žen v kongresu kolem 30 %. Podobně jako u Mexika a Bolívie byl zákon upraven tak, aby ženy musely být uvedeny i v horní části seznamu a strany tak nemohly účelně ženské kandidátky umísťovat v dolní části kandidátních listin. Další změnou, která ovlivnila účast žen ve volených tělesech, byla změna způsobu voleb do horní

komory kongresu v roce 2001, zajišťující přímou volbu do senátu a poslední úpravou bylo zvýšení kvóty v roce 2017 na 50 %.

Ve všech třech zemích měly kvóty převážnou většinu v kongresu a jejich zavedení se obešlo bez výrazných protestů. Což může být způsobené mezinárodním ale i vnitřním tlakem v Argentině, Mexiku a Bolívii. Jedním z možných dopadů úprav volebních systémů a zavedení kvót může být vyšší reprezentace žen i v nevolených funkcích, na které se kvóty nevztahují. To souvisí s teorií nákazy (contagion). Protože ve všech třech případech je poměrně vysoké zastoupení žen v předsednických funkcích v parlamentních a senátních výborech v současné době, přičemž na tyto výbory se nevztahuje žádný typ kvót. Nejhorší na tom je v tuto chvíli Argentina, která má nejnižší zastoupení ministryň, současná vláda má 19 % žen v kabinetě. V Bolívii byl v roce 2010 první paritní kabinet, nyní však poměr žen ve vládě opět poklesl na 24 %. A po posledních volbách se kromě vyššího zastoupení žen v kongresu výrazně zvýšil i počet žen v mexické vládě, který má zastoupení žen 47 %. V současné době má tedy nejvyšší zastoupení žen jak v legislativním tělese, tak v exekutivě i ve stálých parlamentních a senátních výborech Mexiko, které je i z těchto třech zemí nejvýše postavené v rámci mezinárodních parlamentů podle Meziparlamentní unie a je z celosvětového žebříčku 5. země s nejvyšším zastoupením žen v zákonodárném tělese.

Závěr

Hlavním cílem práce bylo prozkoumat zavedené kvóty v Argentině, Mexiku a Bolívii a zjistit, zdali se po těchto kvótách zvýšilo zastoupení žen v parlamentu. Bylo zjištěno, že po zavedení volebního práva pro ženy bylo zastoupení žen v politice nízké a v 90. letech politické a společenské změny ve všech třech zemích vyvolaly diskuzi ohledně zvýšení zastoupení žen v zákonodárných tělesech a postupně tyto tři země přijaly volební zákony, týkající se zavedení volebních genderových kvót na kandidátních listinách. Argentina se stala první zemí Latinské Ameriky, kde byly kvóty zavedeny. Mexiko a Bolívie ji následovaly a upravily své volební zákony, tak aby bylo zajištěno určité procento žen na kandidátních listinách politických stran u voleb do zákonodárných těles. Z výsledků voleb a procentuálního zastoupení žen v jednotlivých kongresech vyplývá, že po zavedení kvót na kandidátních listinách se skutečně zvýšilo zastoupení žen. Zvýšení zastoupení a reprezentace ale neproběhly ihned po zavedení volebních zákonů. Zavedení genderových kvót v Argentině, Mexiku a Bolívii bylo tedy účinné, předcházelo tomu však několik úprav volebních zákonů a postupné vymezování pravidel, výjimek a mechanismů pro dodržení pravidel. U všech třech zemí se prokázalo, že implementace a vymezení sankčních mechanismů je stěžejní pro dosažení zvýšení zastoupení žen na základě genderových kvót. Během výzkumu bylo zjištěno, že pro vyšší zastoupení žen nestačí zavedení kvót na kandidátních listinách ale i konkrétní úprava pro pořadí na listinách. Především na případech Argentiny a Mexika se ukázalo, že některé politické strany dodržely kvótu, tedy dosadily určité procento žen na kandidátní listiny. Tím, že je umístili do spodní části seznamu, se však často ocitali na méně volitelných místech. A proto v průběhu let bylo do volebního zákona zahrnuto i pořadí mužských a ženských kandidátů, které mělo dopad na vyšší zastoupení žen. Během posledních pár let došlo nejen k několika důležitým úpravám a vymezením volebních zákonů ale také k navýšení kvóty na kandidátních listinách, což opět mělo velký dopad ve smyslu zvýšení počtu žen v kongresu.

Je důležité zmínit, že práce si nedala za cíl zjistit pouze dopad úpravy volebních systémů na reprezentaci žen v orgánech, na které se vztahovaly kvóty, ale i na to, zda se celkově zvýšilo zastoupení žen v politice a to i v místech na které se přímo kvóty nevztahují. Výzkum se tedy kromě legislativních těles soustředil i na procentuální zastoupení žen ve stálých parlamentních výborech a ve vládách. Co se týká stálých

parlamentních výborů, tak je zastoupení žen podobně jako v kongresech poměrně vyrovnané. Reprezentace žen ve vládách je však stále nízká, výjimku v současné době tvoří pouze Mexiko, kde je počet žen v kabinetě podobně vyrovnaný jako v kongresu a ve stálých parlamentních výborech. Právě tyto výsledky po posledních volbách mohou být hlavním výsledkem zavedení kvót na kandidátních listinách a dopadem poslední úpravy volebního zákona v roce 2014, která v Mexiku zrušila výjimky, na které se kvóty nevztahovaly, zároveň také došlo k navýšení kvóty. Co se týká výzkumu veřejných hodnot a názoru voličů v jednotlivých zemích ohledně tvrzení, že muži jsou lepší političtí vůdci než ženy, což je spojeno s teorií Duvergera (1955) ohledně nenávisli voličů vůči ženám v politice, tak v Argentině a Mexiku je vidět velký posun a snížení počtu občanů, kteří si myslí, že muži jsou skutečně lepší političtí vůdci než ženy, ale dlouhodobě z výzkumu vyplývá, že je ve společnosti nemalá skupina lidí, kteří s tímto tvrzením nesouhlasí a to i z jediného dostupného výzkumu z posledních let v Bolívii.

Hlavní výzkumnou otázkou tedy bylo: jaký dopad má úprava volebních zákonů na reprezentaci žen v politice Argentiny, Mexiku a Bolívie. Práce dospěla k závěru, že úprava volebních zákonů v podobě volebních genderových kvót má dopad na reprezentaci žen v podobě zvýšení počtu žen v obou komorách kongresu a současně s tím došlo i ke zvýšení zastoupení žen ve stálých parlamentních výborech. V případě Mexika se zvýšilo i zastoupení žen ve vládě a výborech po posledních změnách volebního zákona v roce 2014. Z této práce také vychází, že typ implementace a sankčního mechanismu je rozhodujícím faktorem při úpravě volebních zákonů a dosažení cílů dané volební kvóty.

Pro další výzkum by šlo provést širší analýzu, která by obsahovala i zastoupení žen na sub-národní úrovni, tedy jaký měly dopad úpravy volebních zákonů v jednotlivých regionech Argentiny, Mexika a Bolívie. Závěrem lze říci, že došlo k významným úspěchům a zvýšení zastoupení a reprezentace žen v politice ve všech třech zemích ale stále jsou politické aspekty v genderové vyváženosti, které by se daly upravovat a zlepšovat.

Prameny a literatura

Seznam pramenů

Argentina.gob.ar. (2021). *Organismos*. Retrived from <https://www.argentina.gob.ar/organismos>

Cámara de Diputados. (2021). *Listado de Comisiones Ordinarias*. Retrieved from http://sitl.diputados.gob.mx/LXIV_leg/listado_de_comisioneslxiv.php?tct=1

Cámara de Diputados. (2021). *Sesiones ordinarias*. Retrieved from <http://www.diputados.bo/agenda-legislativa/sesiones-ordinarias>

Cámara de Senadores. (2021). *Comisiones Permanentes*. Retrieved from <https://web.senado.gob.bo/legislativa/comisiones-permanentes>

International IDEA. (2009). *Gender quotas*. Retrieved from <https://www.idea.int/data-tools/data/gender-quotas/quotas>

Gobierno de Mexico. (2021). *Gabinete*. Retrieved from <https://presidente.gob.mx/gabinete-3/>

Hinojosa, M. & Piscopo, J. M. (2018, July 11). Women won big in Mexico's elections – taking nearly half the legislature's seats. Here's why. *The Washington Post*. Retrieved from <https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2018/07/11/women-won-big-in-mexicos-elections-taking-nearly-half-the-legislatures-seats-heres-why/>

Honorable Cámara de Diputados de la Nación Argentina. (2021). *Listado de Comisiones Permanentes*. Retrieved from <https://www.hcdn.gob.ar/comisiones/comisiones.html>

Honorable Senado de la Nación Argentina. (2021). *Listado de Comisiones Permanentes*. Retrieved from <https://www.senado.gob.ar/parlamentario/comisiones/?active=permanente>

International IDEA. (2020). *Gender quotas database*. Retrieved from <https://www.idea.int/data-tools/data/gender-quotas?country=60>

Inter-Parliamentary Union. (2020). *Woman in parliament: 1995-2020*. Retrieved from <https://www.ipu.org/news/press-releases/2020-03/25-years-after-beijing-ipu-analysis-shows-gender-parity-possible>

Inter-Parliamentary Union. (2018). *Historical data on women in national parliaments 1945-2018*. Retrieved from <https://data.ipu.org/historical-women>

Euroskop, KPMG, Ipsos. (2012). *Výzkum: Češi nepodporují genderové kvóty*. Retrieved from <https://www.euroskop.cz/9002/21027/clanek/vyzkum-cesi-nepodporuji-genderove-kvoty>

Lexivox libre, portal jurídico. (2021). *Bolivia: Decreto Presidencial*. Retrieved from <https://www.lexivox.org/norms/BO-DP-24842.html>

Ministerio de Gobierno. (2021). *Organigrama ministerio de gobierno*. Retrieved from <https://www.mingobierno.gob.bo/organigrama>

Mollmann, Marian. (2011). *Why women in politics matter*. Retrieved from Human Rights Watch Website: <https://www.hrw.org/news/2011/06/24/why-women-politics-matter>

Senado de la República.(2021). *Comisiones Ordinarias*. Retrieved from: <https://www.senado.gob.mx/64/comisiones/ordinarias>

United nations women. (2020). *On the 25th anniversary of landmark Beijing Declaration on women's rights, UN Women calls for accelerating its unfinished business*. b.m.UNWOMEN. Retrieved from: <https://www.unwomen.org/en/news/stories/2020/9/press-release-25th-anniversary-of-the-beijing-declaration-on-womens-rights>

Varieties of Democracy – V – Dem. (2016). *Election women in the cabinet*. Retrieved from <https://www.v-dem.net/en/>

World values survey – WVS Database. (2021). *Man make better political leaders*. Retrieved from <https://www.worldvaluessurvey.org/WVSONline.jsp>

Seznam literatury

Baldez, L.(2004). The Gender Law for Legislative Candidates in Mexico. *Legislative Studies Quarterly*, 29(2), 231-258.

Ballington, J.(2005). An Approach to Democracy: Why Include Women? In Ballington, J. & Karam, A. *Women in Parliament: beyond numbers*. (p. 24). Stockholm: International IDEA.

Barry, C.(2011). *Eva Perón y la organización política de las mujeres*. Buenos Aires: UCEMA.

Cambell, D. & Wolbrecht, C. (2007). Leading by Example: Female Members of Parliament as Political Role Models. *American Journals of Political Science*, 54(4), 921-939.

Carrio, E. M. (2005). Case studies: Argentina. In Ballington, J. & Karam, A. *Women in Parliament: beyond numbers*. (pp. 377-422). Stockholm: International IDEA.

Dahl, A. R. (1989). *Democracy and its critics*. New Haven: Yale University Press.

- Dahlerup, D. (2005). Increasing Women's Political Representation: New Trends in Gender Quotas. In Ballington, J. & Karam, A. *Women in Parliament: beyond numbers*. (pp. 141-153). Stockholm: International IDEA.
- Dahlerup, D., Hilal, Z., Kalandadze, N. & Kandawasvika-Nhundu, R. A. (2013). *Atlas of electoral gender quotas*. Stockholm: International IDEA.
- Duverger, M. (1955). *The political role of women*. Paris: Unesco.
- Forum 50. (2015). *Kvóty a další opatření pro vyšší zastoupení žen v politice*. 2. rozš. vyd. Praha: Fórum 50, o.p.s.
- Gelnarová, J.(2010). Reprezentace žen v politice z pohledu politické teorie aneb Co všechno znamená, když se řekne, že ženy jsou v politice podreprezentovány? *Acta Politologica*, 2 (2), 120-135.
- Hammond, G. (2011). *The Women's Suffrage Movement and Feminism in Argentina from Roca to Perón*. Albuquerque: University of New Mexico Press.
- Havelková, B.(2009). Genderová rovnost v období socialismu. In Bobek, M., Molek, P., & Šimíček, V. *Komunistické právo v Československu*. (pp. 179-206). Brno: Mezinárodní politologický ústav, Masarykova univerzita.
- Hloušek, V., Kopeček, L. (2007). *Demokracie: teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita.
- Htun, M., Ossa, P., J. (2016). Political inclusion of marginalized groups: indigenous reservations and gender parity in Bolivia. *Politics, Groups and Identities*, 1 (1), 70-92.
- Chytílek, R., Šedo, J. Lebeda, T. & Čaloud, D.(2009). *Volební systémy*. 4. vyd. Praha: Portál.
- Kanter, R., M. (1977). *Men and women of the Corporation*. New York: Basic Books.
- Krook, M., L. (2018). Electoral systems and women's representation. In Herron, E. S., Pekkanen, R. J. & Shugart, M. S. *The Oxford Handbook of electoral systems*. (pp. 175-187) New York: Oxford University Press.
- Lovenduski, J. (2001). Women and politics: Minority Representation or Critical Mass? *Parliamentary Affairs*, 4 (54), 743-758.
- Lovenduski, J. & Norris, P.(2003). Westminster Women: The Politics of Presence. *Political Studies*, 51, 84-102.
- Luna, E., Roza, V. & Vega, G. (2008). *El camino hacia el poder: ministras latinoamericanas 1950-2007*. Washington, D.C.: Inter-American Development Bank.

Matland, R. E. (2005). Enhancing Women's Political Participation: Legislative Recruitment and Electoral Systems. In Ballington, J. & Karam, A. *Women in Parliament: beyond numbers*. (pp. 93-100). Stockholm: International IDEA, 93 – 110.

Morton, W. (1962). *Woman suffrage in Mexico*. Gainesville: University of Florida Press.

Pitkin, H. (1972). *The Concept of Political Representation*. Berkeley: University of California Press.

Schont, A. G.(2016). *De la representación descriptiva a la representación sustantiva. Análisis de las cuotas de género en los congresos estatales en México*. México DF: CIDE.

Shvedova, N. (2005). Obstacles to Women's Participation in Parliament. In Ballington, J. & Karam, A. *Women in Parliament: Beyond Numbers*. (pp. 33-50) Stockholm: International IDEA.

United Nations Development Programme – UNDP. (2014). *Promoting Gender Equality in Electoral Assistance: Lessons Learned in Comparative Perspective Country Report for BOLIVIA*. New York: UNDP.